

Fecht, Johann,

Diss. theol. de suggestionibus Satanae

Rostochium 1718

4 Diss. 1076#Beibd.9

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10672211-3

VD18 10442065-004

9.
DISSERTATIO THEOLOGICA
DE
SUGGESTIONIBUS
SATANÆ,

EX CONSENSU VENERANDÆ FACULTATIS THEOLOGICÆ,
PRÆSIDE,

VIRO SUMMO REVERENDO,

DN. JOANNE FECHTIO,

S.S. THEOL. DOCT. ET PROFESS. PUBL. LONGE
CELEBRATISSIMO, CONSISTORII DUCAL. ASSESSORE
GRAVISS. DISTRICT. ROSTOCH. SUPERINT.
VIGILANTISSIMO,

DN. PRÆCEPTORE AC PATRONO

SUO OMNI OBSEQUIO AC PIETATE COLENDO,
AD DIEM I. DECEMBRIS MDCCVI.

IN AUDITORIO MAIORI

PUBLICÆ PLACIDÆQUE VENTILATIONI EXPOSITA,
RESPONDENTE

M. JACOBO HIERONYMO
LOCHNERO,

Wismariensi.

14.
ROSTOCHII, Nunc Recusa 1718.

DISSERTATIO THEOLOGICA

DE

SUGGESTION

BUS SATANAE

EX CONSENSU REVERENDI FACULTATIS THEOLOGICAE
PRESIDENTIS

VIRO DOCTISSIMO REVERENDO

DOMINO JOHANNI FECHTNER

SS. THEOL. DOCT. ET PROF. PUBL.
CELEBRATISSIMO, CONSULTORI DUCAL. ASS.
GRAVISS. DISTRICT. ROSTOCK. SUPERINT.
VIGILANTISSIMO

DI PRÆCEPTORIS AC PATRIS

SUO OMNI ORBE SUO AC RISTATE COLENDI
AD OMNIA MEMBRIS MEDICI

IN AUDITORIUM MAIORI

PUBLICIS PLACIDISQUE MENTIS ATTENTI EXPOSITA
RESPONDENTE

M. JACOBO HIERON.

LOCHNERO

W. G. G. G.

ROSTOCKII, Nunc Rectus 1788.

CONSPECTUS DISSERTATIONIS.

§. I. Dari Suggestiones Satanae, variis testimoniis probatur: praecipue dictis Joh. XIII, 2. & 2. Cor. II, 11. Inquisitionis difficultas & utilitas ostenditur. Cautela adjiciuntur. p. 1.

§. II. Causa efficiens proponitur. Locus Eph. VI, 11. 12. è commentariis illustratur. Angelorum malorum ordines, & nomina, & princeps enarrantur. Diaboli descriptiones dantur. Ejusdem seductio primorum parentum aequae ac posterorum exponitur. p. 4.

§. III. Balih. Bekkeri $\pi\rho\omega\tau\omicron\nu \psi\epsilon\upsilon\delta\omicron$ exhibetur. Deum permittere quidem Satanae, ut suggerat prava, non vero impellere, asseritur. Movens & impulsiva causa, invidia Satanae esse dicitur. p. 8.

§. IV. Causa Socia & instrumentalis in Suggestionibus Satanae, caro nuncupatur. Non omne peccatum esse ab ingerente Diabolo, sed & à natura corrupta, ad quam accedat malitia diaboli, docetur. p. 10.

§. V. Subjectum Quod impii & pii esse dicuntur, probanturque compluribus dictis, factis, è sacra potissimum Script. depromptis. p. 13.

§. VI. Proponitur dissensus & argumenta Nostratium quorundam, negantium Suggestiones Satanicas immediatas internas in pios cadere; Communior sententia confirmatur, data ad argumenta, quae obvertuntur, responsione, p. 18.

§. VII. Subjectum Quo suggestionum Satanicarum statuitur Anima sensitiva atque rationalis, adductis eam in rem varii generis auctoritatibus & exemplis. Non tamen ideo Cardiognosten seu occultarum cogitationum conscium esse diabolum commonstratur. p. 22.

§. VIII. Superior sententia, de Suggestionibus Satanae ipsi animae oblatis, adversus negantes ulterius confirmatur, angelorum & animarum separatarum colloctionibus; obsessione spiritali; angelorum bonorum inspirationibus; rerum quae suggeruntur indole. De intellectu agente & patiente, nec non de Angelorum loquela nonnulla differuntur. p. 27.

§. IX. In formam modumque inquiritur, quò animae quæpiam suggerere possit diabolus; & in quonam consistat, primum generalius, deinde specialius, quoad fieri potest, verbis variorum Auctorum proponitur. Imperfectio tamen nostrae cognitionis hac in parte agnoscitur. Quomodo in inferiores animae facultates idem Cacodæmon agat, aliquibus documentis notatur. p. 31.

§. X.

CONSPECTUS DISSERTATIONIS.

§. X. Materia suggestionum Satanæ, sive objectum reale generaliter distribuitur in mendacium & homicidium. Job. VIII, 44. Specialius recensentur: omnis generis peccata, & falsa dogmata, quin etiam vera quædam, at malo consilia allata; porro incredulitas, blasphemia, *σκληροκαρδία*, desperatio. Specialissima quædam, quibus vel piissimos tentat, producantur. Ceterum ad bonos auctores (quorum nonnulli nominibus suis comparent) remittitur. p. 36.

§. XI. Finis Dei permittentis propositus; scilicet respectu sui ipsius; Gloria Divina; hominum respectu piorum: confirmatio in pietate; respectu impiorum: conversio; respectu diaboli: confusio. Finis item diaboli proditur, nimirum Dei Opt. Max. opprobrium, & perniciës hominum. p. 43.

§. XII. Effectus indicantur: impedimenta pietatis, morbi animæ, vel mors ipsa spiritualis. Processus peccati inde à suggestionem prava ex Augustino ob oculos positus. p. 46.

§. XIII. Enarrantur Adjuncta; ratione diaboli: calliditas & frequentia; ratione hominum: quod non cogantur ad peccata, quodque suggestiones malæ piis, non imputentur, si sint immediate à Satanæ. pag. 47.

§. XIV. Quomodo Suggestiones Satanæ discernendæ sint, traditur. Cautelæ præmittuntur, quibus ingeminatur, non omnia mala esse à Satanæ suggestionibus. Deinde suppeditantur media generaliora discretioni inservientia. Tum recensentur IV. Criteria specialiora: itemque alia, ab Objecta, subjecto, Eventu, Modoque aut potius immoderatione petita. p. 52.

§. XV. Remedia V. generalia dantur; Deinde specialia, ut: Dilectus cogitationum: Principiis obstare: Si fugare non possis, fugere: Orare & laborare: Baptismi meminisse: charitatem & concordiam tenere: Plura ex D. J. V. Andreæ. Cassiano, D. Spenero superadduntur: Aliique Auctores allegantur. Reliqua experientiæ committuntur. Ad extremum specimen ex B. D. Luthero affertur, quomodo in specialissimis suggestionibus diabolo occurrendum sit. p. 59.

(1.)

DE SUGGESTIONIBUS SATANÆ.

§. I.



Nter principia externa actionum humanarum Satanæ Suggestiones merito collocavit Joh. Christoph. Becmannus, in Conspectu Doctr. Moral. Cap. VIII. Specialius eas inter illecebras peccati retulit B. Dn. D. Schomerus, Theologus apud nos perennis memoriæ, in Thesibus Doctr. Moral. editis à Viro Præcellentiss. Dn. Ottone, Scholæ Gustroviensis Rectore meritissimo, Cap. XVIII. 22. Celeberrimus Dn. D. Hannekenius p. m. in Comment. de Turbelis Phantasiæ p. 30. has ipsas Spiritus maligni suggestiones inter causas turbelarum phantasiæ numerat, & ita communi sententia statui testatur. Neque communis hæc sententia S. literarum auctoritate destituitur, ut inprimis constat ex Joh. XIII, 2. quo loco de Juda Ischariothe expressis verbis pronuntiatur: *Diabolum immisisse in cor illius, ut Christum proderet.* Quo etiam facit illud Pauli 2. Cor. II, 11. *non ignoramus Satanæ $\nu\omicron\eta\mu\alpha\tau\alpha$, machinationes, nefanda consilia, cogitationes vafræ & ad fallendum compositas;* ut vertit Leigh, in Crit. S. N. T. Quo dicto suggestiones Satanas, insensibiliter accedentes, innui, allegatio Schomeriana l. c. comprobatur: Ipsa vera etiam $\sigma\upsilon\upsilon\acute{\alpha}\phi\epsilon\iota\alpha$ textus ostendit. Nimirum Satanas, quem leonis instar circumire, & quærere, quem devoret, constat, illius incestuosi, cujus sibi corpus vel jam traditum, vel certè destinatum erat, 1. Cor. V, 5. animam quoque inhiabat, adeoque sua $\nu\omicron\eta\mu\alpha\tau\alpha$, suas mentes, immisericordiam quidem Corinthiis, moerorem autem nimium & desperationem incestuoso inspirare intendebat. Contra vero Apostolus, divino Spiritu præditus, cum hanc Satanæ intentionem perspiceret, nil nisi gratiam, amorem caritatemque spirabat, ne quod lucrum, ex sua Ecclesiæq; Corinthiacæ in peccatorem severitate, caperet diabolus: i. e. juxta exegesi B. Dn. D. Schomeri in h. l. *ne dum cavebant, ne quid indulgerent peccatis, inciderent in immisericordiam, & ille incestuosos ex securo fieret desperabundus.* Ceterum, præter hæc S. Scripturæ testimonia de suggestionibus Satanæ, plura omnino tam dicta, quam exempla ejus-

A

dem

dem S. codicis prostant, quæ in sequenti tractatione producenda erunt. Suffragia vero Patrum Ecclesiæ in hanc rem, fere innumera sunt; ex quibus pariter non pauca mutuata est hæc dissertatio. Hoc quidem loco, & quasi in limine unum alterumque protulisse sufficiat. Omnibus, ait S. Bernhardus, *cogitationibus cordium humanorum quatuor spiritus loquuntur assidue. Spiritus mundi, spiritus carnis, spiritus Diaboli, spiritus Dei. Spiritus mundi loquitur vana, & ipse tunc loquitur cordi nostro, cum vanitatem diligimus, cum de vanitate letamur, cum delectamur in vanitate. Spiritus carnis loquitur, cum mollia carni & sensibus carnis appetimus, cum ejus curam in desideriis & voluptate perficimus. Spiritus Diaboli loquitur, quando & amara cogitamus, & aspera proferimus, tristes in nobis, aliis irascences, ingrati, invidi, sine affectione, sine fœdere. Spiritus Dei loquitur, quando dulcia meditamus, & loquimur, bilares nobis & proximis, in omni dulcedine & bonitate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Hæ sunt conscientie, hæ cogitationes conscientiarum, hi spiritus loquentes in cogitationibus nostris.* De conscientia Opp. p. m. 1751. Egregie item Abbas Moses apud Cassianum, in collationibus Patrum, Collat. I. Cap. XIX. pronunciat: *Illud sane præ omnibus nosse debemus, tria cogitationum nostrarum esse principia, id est, ex Deo: ex Diabolo: & ex nobis. Ex Deo quidem sunt, cum Spiritus Sancti illustratione nos visitare dignatur: erigens nos ad sublimiorem profectum: & in quibus vel minus acquisivimus: vel desidiose agentes superati sumus: saluberrima compunctione castigat: vel cum referat nobis cœlestia sacramenta & propositum nostrum ad meliores actus voluntatemque convertit; &c. Ex Diabolo vero cogitationum nascitur series: cum subvertere non tam vitiorum oblectatione: quam etiam occultis conatur insidiis, subtilissima calliditate mala pro bonis fraudulenter ostentans: & transfigurans se nobis in angelum lucis. &c. Ex nobis autem oriuntur, cum naturaliter ea, quæ gerimus vel gessimus, vel audivimus, recordamur &c.* Quæ omnia multis S. litterarum documentis, ibidem allegatis, confirmat. His itaque cum verbi divini tum Ecclesiæ testimoniis instructos, cum bene multis in religione scepticis, dubitare non deet, an dentur suggestiones Satanicæ, multo minus pernegare. Attamen interrogare licebit cum S. Germano apud eundem Cassianum Collat. VII. Cap. IX. *Quod istud quæso est anime cum istis spiritibus nequam tam indiscretum permixtumque consortium: quo sic eidem non dicam jungi, sed*
amiri

uniri possint: & alloqui eam insensibiliter & inseri atque inspirare illi, quæcunque voluerint: & ad ea, quæ placuerint, eam valeant instigare: ejusque cogitationes ac motus videant atque perlustrent: tantaque inter ipsos ac mentem unitas fiat, ut sine Dei gratia quid ex illorum incitamento: quid ex nostræ voluntate procedat: discerni pene non possit? Respondendi vero ad hanc quæstionem difficultatem illa judicii suspensio satis arguit, quæ Vir alioqui profundæ meditationis Dn. D. Hannekenius, cit. Lib. de Turb. Phantas. p. 33. usus est, ita enim ibi ait: *An in cogitationes illorum (in quos habet jus quoddam rectionis propinquum diabolus) & phantasiam ita influat, ut Spiritui illorum immixtus juxta substantiam insensili suscitatione mala cogitata operetur, res esset inquisitionis eruditæ, quam vellem ab aliis dici & decidi.* Interea operam difficilem inquisitionis, inventionis utilitas compensat. Quo magis enim communis adversarii nostri technas & stratagemata pernoscemus, eo studiosius nobis in militia spirituali cavere poterimus, ne succumbamus. Quin etiam afflictæ Diabolicis & præcipue blasphemis suggestionibus animæ ægre sibi persvaderi patiuntur, has ipsas blasphemias à cacodæmone ortum trahere, ut inter querelas, quas ex ipso tentatorum hominum ore studiose collegit, sese accepisse dicit Dn. Adam Böhmerus, Verbi Div. Freibergæ Minister: im Unterricht von Gotteslästerl. Gedancken/ in præfat. & p. 26. quo itaque evidentius certiusque de auctore iis constabit, eo promptius admittent capientque solatium, judice B. Luthero, heroe in hac palæstra exercitatissimo, Tom. 6. Altenb. fol. 345. a. *Es ist ein guter Theil des Sieges/ wenn man den Feind kennet/ der Teufel thut auch derhalben am meisten Schaden/ daß das blinde Gewissen/ mit Furcht der Pein und Menge der Sünden gemartert / bey ihm nicht schliessen kan / daß es eben der Teufel ist/ der solche Gedancken der Verzweiflung in unser Herz scheußt/ sondern hält es dafür/ daß Gott mit ihm zürnet/ kan sich auch solcher Gedancken nicht leichtlich entschlagen.* Cui calculum addit famigeratissimus Theologus Dn. D. Spenerus, de Suggestionibus pronuncians: in dreÿ Predigten von Versuchungen/ p. 9. *Das treibt der Teufel so heimlich und listig/ daß der Mensch nicht merckt/ daß der Teufel mit im Spiel sey/ sondern meynet/ es sey eben so ohngefähr geschehen: Siehet sich also so viel weniger vor.* Itemque p. 136. *Sie sind listig/ weil der Teufel sich nicht merken läßt/ daß er sie dem Menschen*

sehen eingebe; da sonst der Mensch/ meiler weiß/ daß der Teufel sein
 Feind sey/ und er sich nichts gutes zu ihm versehen könne / sich nicht so
 sehr drüber betrüben würde/ als auf diese Weise / da er meynt/ er sey
 selbst allein solcher Gedanken Ursache. Dum vero de hac re ardua
 disserere ego constitui, non temere illud suscepi. Namque ut scriberem
 Disputationem, ceu specimen quoddam Academicum, Superiorum ac
 Patronorum meorum voluntas & auctoritas à me exegit. Ut autem
 de Suggestionibus Satanæ agerem, ipsa animi mei cupiditas effecit, quæ,
 quomodo Diabolus prava nobis suggerere possit, cognoscere toties fla-
 gravi, quoties de diabolo id perhiberi audivi. Bono itaque cum Deo
 huic operæ admoveo manum, sed tamen ita admoveo, ut quod ad illas
 in hac exercitatione quæstiones attinet, quas prorsus accurate decidere
 Theologiæ viatorum imperfectio impedit, illud S. Augustini mihi præfi-
 xum habeam, quo in simili de Angelis disceptatione usus est, in Enchi-
 rid. Cap. LIX. *Cum ista queruntur, & ea, sicut potest, quisque conjectat,
 non inutiliter exercentur ingenia, si adhibeatur disceptatio moderata, &
 absit error opinantium se scire, quod nesciunt. Quid enim opus est, ut
 hæc atque ejusmodi affirmantur, vel negentur, vel definiantur cum discrimi-
 ne, quando sine discrimine nesciuntur.* Quod item D. Gerhardus in
 Harmonia Evangel. graviter monuit: in his, inquiens, Disputationibus
 singuli caveant, ne ingenio suo nimium indulgeant. Quod ne à
 me fieret, non tam mei ingenii factum hic edidi, quam quæ ab aliis ag-
 minis illius tenebrarum, quod adversus nos militat, quasi exploratori-
 bus sapienter diligenterque recognita & recensita accepti, certo ordine
 disposui. Exploratores puto præcipue S. litterarum Scriptores, Patres-
 que & Theologos, quorum selectissimas sententias congeffi, atque ex iis
 primo loco ipsam tractationem de immediatis Satanæ Suggestionibus,
 earumque causis condidi; tum ex iisdem auctoribus, quomodo illæ di-
 scernendæ sint, commonstravi; denique remedia, quibus nobis aten-
 dum est contra hæc mala, collegi.

§. II. Satanam ejusque angelos pravarum suggestionum archi-
 rectos in Epist. ad Ephes. VI. 11. 12. ita describit Apostolus: *Induite vos
 armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli. Quoniam non
 est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principes
 & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum: contra spiri-
 tualia*

equalia nequiritia, in celestibus: id est, juxta Exegeſin Dn. D. Schomeri: non est nobis lucta vel pugna adverſus hominem; ſed adverſus diabolos, qui ex illis angelorum ordinibus ſunt, qui C. I. v. 21. enarrantur, ſed lapſi originem ſuam non ſervarunt; adverſus ignorantia & cæcitate, qua in Judæis & gentilibus eſt, magiſtros, qui homines in errore illo detinent & obdurant; adverſus inviſibilem & ſpiritibus proprium, eoque acriorem & periculoſiorem malitiæ impetum, ejus inquam malitiæ, qua in ipſo cælo cæpit, & in regno cælorum continua damna dat. D. Hieronymus in h. l. ſcribit: Cum aliquem illa quaſi inimicus ut recipiat ſe, & loquatur in eo, hæc dicere Dominus: non quaſi caro & ſanguis eum decipit, aut quaſi humana tentatio, ſed quaſi principatus & poteſtas, rector tenebrarum & nequitia ſpiritualis. — Deſcamur ne ea quidem, qua nobis miniſtrari vitia putamus ex carne, carnis eſſe vel ſanguinis, ſed à quibusdam ſpiritualibus nequitia ſuggeri. Quod ad voces, ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, attinet, Leighius quidem in Critica S. N. T. eas verbi vult non in cœleſtibus locis, ſed in cœleſtibus rebus, nec in ſimilibus argumentis hanc interpretationem comprobare. Pro quo ſignificatur etiam Dan. Heiniſius in Exercitat. Sacris ad h. l. p. 472. malitiam: Quis, inquit, ferat, ut impuris ſpiritibus idem attributum aut idem tribuatur locus, qui Deo Patri. Interim Lutheri verſio: Unter dem Himmel / ſaltem ſententiæ hujus dicti adverſa non eſt. At enim rurus D. Hieronymus ad h. l. hæc omnium Doctorem opinio eſt, quod ær iſte, qui cælum & terram medius dividit, plenus ſit contrariis fortitudinibus. Dum autem principatus & poteſtates &c. a Paulo commemorantur, certos angelorum malorum ordines eo ipſo indicari indubium eſt; illos autem exacte in novem diſtributos eſſe choros, quibus totidem à parte bonorum contrariis ſub actionibus respondeant, merum Scholaſticorum eſſe commentum, noſtrates Theologi pronunciant. Vid. Winſtroſii Diſputatio de Angelis, in Synodo Siregnos, ventilata, & impreſſa Ubfaliæ 1640. Parte poſteriori theſi XX. Recenſet iſtos novem ordines D. Joh. Schmidt in Diſp. de Angelis malis habita Argentorati 1631. §. XXXI. Probabilius ex hoc angelorum malorum discrimine colligit Abbas Serenus, apud Caſſanum Collat. VII. Cap. XVII. non omnes demones univerſas hominibus ingerere paſſiones: ſed unicuique viſio certos ſpiritus intubare: & alios quidem immundiciis ac libidinum ſordibus oblectari: alios blaſphemiis, alios ira furorique peculiariter im-

minere: alios pasci tristitia: alios cenodoxia superbiaque mulceri: & unumquemque illud vitium humanis cordibus, quo ipse gaudet, inferere. Quam sententiam Cap. XXXII. fusius explicat, atque enarrat cum ex Scriptura S. tum Ecclesiastica & miscellanea historia, diversa nomina studiaque aërearum potestatum: faunos nempe, incubos, bacuceos, spiritus mendaces, Spiritus fornicationis, nocturnos diurnosque ac meridianos demones, & ceteros, qui per Prophetam onocentauri, pilosi, Sirenae, lamiae, ululae, strutiones, ericii designantur: qui aspis, qui basiliscus in Psalmo, qui leo, qui Draco, quive scorpius in Evangelio nuncupatur, qui princeps mundi hujus, qui rectores tenebrarum harum ab Apostolo nominantur. Et pergit: Quae vocabula non casu nec fortuitu indita illis debemus accipere: Sed significatione istarum ferarum, quae apud nos vel minus noxia vel magis perniciose sunt, illorum ferocitates rabiesque distinguere: Et ex similitudine nequitiae virulentae seu principatus, quem istis inter ceteras feras sive serpentes quadam excellentia malitiae suae confert: illos quoque eorum vocabulis nuncupari: ut scilicet alius quidem, ob vehementiam furoris & rabie ferocitatis suae, per quam principatum inter ceteras spirituales nequitias obtinuit, leonis appellationem: alius basilisci ob illud mortiferum virus, quod priusquam sentiatur, interimit: alius vero ob teporem malitiae suae onocentauri aut ericii nomen strutionisve sortitus sit. Joh. Lorinus in Commentar. in Act. Apost. p. 176. 177. pariter dicit de singulis vitiis singulos demones proprie tentare, ita tamen ut se mutuo juvent, & pertinaciter unus idemque varias artes nocendi experiatur: Unde dicantur Spiritus in Scriptura S. motiones illae, quae in animam immittuntur a substantia spirituali, seu bonus seu malus sit spiritus; earumque motionum species aliquas exhibet, nempe furorem, cupidinem, ardorem, acrimoniam, commotionem, vehementiorem perniciosumque impetum. Notat quoque ibidem, per Spiritum erroris omnino certum aliquem angelum reprobrum esse intelligendum. Quod vero Magistrum sententiarum, p. 176. citat, qui exponat septem distincta nomina quasi distinctorum daemonum, juxta totidem vitia capitalia, ipsi hanc incertam certi numeri definitionem relinquimus. Putat etiam Winstrosius in Disp. cit. th. XIX. unum aliquem ut principem reliquos initio seduxisse, & ad peccandum commovisse, id probabiliter quidem juxta vulgarem sententiam dici, sed difficulter minusque

que perspicue demonstrari. Attamen ex mentione diaboli & angelorum suorum, quam facit ipse Servator, Matth. XXV, 41. liquet sane nunc esse aliquem malignorum spirituum principem, a quo mittantur angeli, tanquam a capite; & vicissim reliquos sub uno, ceu principe, esse, quoniam eos mittendi potestatem usurpat. conf. Apocal. XII, 9. & D. Calovii Compend. Theolog. p. 235. 237. His itaque pravitatis suæ ministris (æmulatione DEI, angelorum bonorum ministerio homines sæpe regentis) utitur hujus seculi DEUS. De quo Origenes, *περὶ Ἀρχῶν* lib. III. p. m. 7. 5. *Quod per angelos, vel bonos vel malos, aliqua humanis cordibus suggerantur, vel qui Tobiam angelus comitatur, vel propheta sermo dicentis, & respondit, angelus loquebatur in me: sed & de Pastoribus liber hæc eadem declarat, dicens: quod bini angeli singulos quosque hominum comitentur: & si quando bonæ cogitationes cor nostrum ascenderint, a bono angelo suggeri dicit: Si vero contrariæ, mali angeli dicit esse instinctum. Eadem quoque Barnabas in Epistola sua declarat, cum duas vias esse dicit, unam lucis, alteram tenebrarum, quibus & præcesse certos quosque angelos dicit: viæ quidem lucis angelos Dei: tenebrarum autem viæ, angelos Satanæ. In eadem opinione versatus est B. Hieron. Wellerus, ceu liquet ex Operum Sect. II. p. 403. a. ubi ad Act. XII. ad verba: *ὁ ἄγγελος αὐτοῦ* ita commentatur: Illustre hoc exemplum est, quod testatur, quemque piorum proprium habere angelum, sicut è contra quisque nostrum peculiarem habet demonem, qui ei dies noctesque infidiatur &c. De cetero depingit diabolum S. Augustinus, de salutaribus documentis, Tom. IV. p. m. 1081. hoc schemate: Diabolus est angelus per superbiam separatus a Deo, qui in veritate non stetit, & doctor mendacii, & pater mendacii: quia ab ipso primum inventum est mendacium, & ipse est mendacium, sicut verissima veritas Dominus noster Iesus Christus in Evangelio Joannis loquitur: quia ipse est caput, & finis mendacii, & a semet ipso deceptus, nos decipere festinat. Iste est adversarius effectus generis humani, inventor mortis, superbiæ institutor, radix malitiæ, scelerum caput, princeps omnium vitiorum, persuasor etiam turpium voluptatum. Macarius diabolum emphatice appellat τὸν λόγον τὸν πονηρὸν, Homil. XI. §. 5. Postquam sermo improbus, ὁ λόγος ὁ πονηρὸς ad Adamum pervenit, & cum eo conversatus est, ipse primum auditu exteriori suscepit eum, deinde is penetravit in cor ejus, & omnem*

ejus

ejus substantiam occupavit. Quo protoplastorum infelicissimo lapsu factum est, ut ad nos omnes antiquo isti serpenti aditus pateat. Quod idem Macarius libro de libertate mentis p. 182. Edit. Pritianæ commonstrat: *Contingit saepe insusurrare tibi Satanam in aurem cordis, — Ex quo enim per transgressionem primam irrepsit in hominem malitia, liber aditus diabolo datus est ad animum quotidie alloquendam, ut homo hominem, & ad eundem suggerenda absurda.* Ad eundem modum Dn. Böhmenus, im Unterricht von Gotteslästerlichen Gedancken/ pag. 55. seqq. scribit: Der leidige Satan/ da dessen Ansinnen die ersten Eltern Gehör gaben/ pflanzete nicht allein alsobald in ihre Seelen hochmüthige Gedancken wider Gott ein/ sondern auch/ nachdem sie solchen statt gegeben hatten/ practicirte er dadurch seinen Schlangen = Saamen in ihre Natur/ so wir jeko Erb. Sünde nennen/ das ist / Zuneigung/ Lust und Liebe zur Sünde/ und unter andern Feindschaft/ Ungehorsam/ Verachtung/ Beschimpfung und Lasterung gegen Gott. Welcher böser Saame/ gleich wie er in der Menschlichen Seele/ und in allen Gliedern des Leibes verborgen lieget/ also/ wenn Satan einen Christen mit Gotteslästerlichen Gedancken plagen will / so erreget er solchen seinen bösen Schlangen = Saamen/ und bringet die Phantasie und das Gedächtniß auf/ lästerliche und abscheuliche Dinge von Gott zu gedenccken / ja er suggeriret und bläset immer mehr und mehr böse Gedancken zu/ und mißbrauchet die Kräfte der Seelen/ wider den heiligen Gott seine Lasterungen auszuschütten/ er machet die Phantasie und Gedächtniß zu seinen Werkzeugen/ dadurch er Gott im Himmel lästert 2c. Pulchre quoque de hac seductione egit B. Dn. Wincklerus, in der Predigt von der Versuchung Christi/ præcipue p. 46. sqq. ostendendo, quomodo verbum DEI internum fuerit primis parentibus, Satanæque verbum, quod ex serpente audivere, externum; hodie contra intra nos Satanæ foveamus instinctus & verba, divinum autem verbum per Deum in carne manifestatum, per evangelii præconium, per Sacramenta, externa quidem media rursum proponatur, verumtamen ad intima animæ nostræ penetralia pergat, & adversus Satanæ imperium pugnet.

§. III. Non vacat hoc loco prolixè inquirere in Balth. Beckeri sententiam de diabolorum operationibus, postquam tot libris adversus

piis vero istas insusurret, in perturbationem animi. Verba ejus in germanicum versa hæc sunt: Die andere Art der Gotteslästerlichen Eingebungen sind so gethan/ daß sie ganz keinen Schein eines Grundes oder der Wahrheit haben/ sind ganz ungereimt/ darüber man sich eben so hoch zu verwundern hat wegen ihrer Thorheit/ als wegen ihrer Hölischen Gottlosigkeit. Diese werden gar selten eingegeben denen Welt-Kindern/ die noch einiger Maßen der Erbarkeit sich befließen/ oder denen/ welche des Satans Leibeigene sind/ — dann sie gehen über die natürliche Verderbniß/ und kan das Licht der Natur sie nicht anders als Greuel ansehen/ — damit er (Satan) nicht dadurch ihr schlaffendes Gewissen/ ihr erstorbenes Herz erwecke/ und ermuntere/ daß sie Gelegenheit bekommen die greuliche Gotteslästerung zu sehen/ Mißfallen darob zu schöpfen und sie zu beweinen/ dann so könnten sie bewogen werden/ Busse zu thun/ nicht allein für diese/ sondern auch für alle ihre andere Sünden. Aber diese hölische Lästerung/ daran niemand ohne Erzittern gedencen kan/ die vielweniger ein Christ sagen oder nennen kan/ gibt er gemeiniglich solchen Leuten ein/ die sich bestrengen aus der Macht der Finsterniß zu entinnen/ und dem HErrn zu dienen/ in Aufrichtigkeit ihrer Herzen/ und darzu gebraucht er etwa sich nicht der Hülffe des Fleisches/ wie bey andern Versuchungen/ als das kein beqvem Werkzeu ist bey diesem Fürhaben/ weil diese Gotteslästerungen so schrecklich böß sind/ daß sie den Begriff der verderbten Natur weit übersteigen/ sondern er wirfft ihnen dieses Feuer mit einer plötzlichen Heftigkeit in den Sinn und Gemüth durch seine eigene unmittelbare Eingebung. Oder ob schon das Fleisch hierzu gebraucht wird/ so geschicht es doch ohne einige dessen Belustigung mit lauter Furcht und Schrecken. Denique de ipso Domino & Salvatore nostro Jesu Christo Lutherus asseruit, illum quoque Satanæ Suggestiones internas esse passum, Tom. VII. Altenb. fol. 351. Das Leiden ist viel schwerer/ so der Teuffel selbst inwendig treibet/ da er die Herzen angreiffet/ martert und plaget mit seinen verlixten feurigen Pfeilen/ das ist mit Schrecken und Angst der Sünde und Gottes Zornes — wie er Christo selbst that/ im Garten/ daß er des mühsamsten mildiglichen Blut schwißen. Quid tamen ita accipiendum est, ut teneamus illud Hebr. IV, 15. ἔχομεν ἀρχιερεῖς — πεπειρασμένον κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα, χωρὶς ἁμαρτίας.

§. VI. Est dissensus quidam etiam inter nostrates, *an Suggestiones Satanae immediata interna in pios cadant*, ceu statum controversiae proposuerunt Auctores Mensium Reservatorum, in *Der VIIten Offerte* p. 492. Tom. I. Quo loco etiam in medium protulere rationes cum affirmantium tum negantium, (horum tamen praecipue) decisionem tamen ipsi non fecerunt, sed ab aliis expectare iusserunt. Ostendendae itaque mihi erunt rationes, quamobrem sententiae communi adhæream, piosque aequae ac impios immediatis suggestionibus Satanae subinde vexari credam; neque cedam argumentis, à negantium parte oppositis: non quidem ut in hac causa mihi decisionem arrogem, sed ne gratis communem sententiam secutus esse videar, atque dissentientium Auctorum rationes haud ponderasse atque perpendisse. Alterum quidem paragrapho praecedenti jam feci, quo Scripturae S. dicta & exempla citavi, quibus sententiam communem probarem. Alterum nunc agendum est, ut dicam, cur objectionibus contra communem sententiam haud quidem levibus, non cesserim. Quem in finem potiora argumenta adducam, atque ad veritatis trutinam, qua fas est, aequitate modestiaque expendam. Primum itaque quod ad Davidem attinet, ejusque de numeratione populi Israelitici mandatum, quod instinctu Satanae susceptum esse, paragrapho praecedenti statui, objicitur, *Davidem in statu Gratiae tum temporis minime fuisse constitutum, sed sine dubio in statu irae, cum Satanas hasce cogitationes ipsimet inspiraverit: Wade, numera Israel & Judam; ita enim dici ibidem: & addidit furor Domini irasci contra Israel, id est, Dominus Deus denuo vehementer iratus est & regi Davidi & populo universo: &c.* Sicut enim Deus dicatur mittere hominibus operationem erroris, ut credant mendacio, II. Thess. II. quando (propter varia peccata atque ingratitude erga verbum suum) ductum Spiritus sancti sui subtrahit, & Satana permittit, ut plausibiles & efficaces errores in Ecclesia spargat: ita & h. l. affirmari, commovisse Davidem, ut populum numeraret, cum subtrahita antea Spiritus Sancti gratia & gubernatione sineret Davidem à Satana in aliud peccatum, scilicet superbia, precipitari. Peccata enim peccatis interdum Deum punire. Esse autem sermonem de piis in statu gratiae etiamnum constitutis, pugna nondum cessante, ductumve Spiritus

ritus Sancti, qui inhabitat, illis adhuc sequentibus. Vid. Menses Reserv. l. c. At non sine dubio est, Davidem in statu gratie tum temporis minime fuisse constitutum, sed in statu ira. Nam status tentationis, in quo David quidem erat constitutus, non est status iræ. Christus ipse à Satana tentatus fuit. Matth. IV. Non nocet sensus, ubi non est consensus, ut Bernhardum, & quidem recte, dixisse pronunciant Auctores Mens. Reserv. p. 500. l. c. Deinde non legitur, & addidit furor Domini irasci contra regem Davidem (sed additur illud atque intercalatur) & populum Israel. Neque quicquam ex textu Scripturæ S. conicere licet, de subtracta Davidi, ob varia peccata atque ingratitudinem erga verbum Dei, ante hoc factum gratia & gubernatione Spiritus S. Contra asseritur claris verbis: I. Reg. XV, 5. fecit David rectum in oculis Domini, & non declinavit ab omnibus, quæ præceperat ei, cunctis diebus vitæ suæ, excepto negotio Uria Hebraei. Ad quæ verba D. Luc. Osiander: Quod etiam populum David numerari jusserat, id quidem peccatum fuit: sed tamen pœna subsequenti causa major erat in populo, qui antea multum peccaverat, quam in rege. Regis vero erratum occasionem DEO præbuit justam, ut peccata populi cum peste puniret. Scilicet, eodem commentante ad II. Sam. XXIV, 1. errata principum sunt pœna peccatorum, quibus subditi Deum offendunt. Tunc enim accidit, quod proverbio dicitur: Plebuntur Achivi. Præterea idem D. Osiander hoc ultimo loco (ex quo hæc paraphrasis in Mens. Reserv. l. c. mutuata esse videtur, paulo tamen immutata est) nihil commemorat de ira Dei adversus Davidem, aut subtracta Spiritus S. gubernatione, ante sensum consensumque regis in suggestionem Satanæ. Id igitur potius credendum est, Davidem satis confortatum fuisse in Domino, & in robore potentia illius, ut potuisset stare contra insidias Diaboli, Eph. VI, 10, II. qui stetit ea tempestate (ut D. Seb. Schmidius ait, citatus in Mens. Reserv. p. 493.) contra Israelem coram DEO iudice accusando Israelem propter peccata ipsius, & hoc obtinuit, ut Davidis incitationem DEUS justus iudex permetteret illi (fidelis vero est Deus, qui non finit suos tentari supra id, quod possunt, I. Cor. X, 13.) atque occasione peccati Davidici Israel castigaretur. Quod quidem peccatum evitare potuisse Davidem dubio caret, si vigilasset & pugnasset adversus tentatorem aggressoremque suum, & ductum inhabitantis Spiritus

tus S. secutus fuisset. Quo facto non nocuisset sensus Suggestionis Satanicæ, nec eum ex gratiæ statu profligasset. Dum vero Davidi tale quidpiam accidisse putandum est, ac Matth. XIII, 25. in parabola, de interseminatis ab inimico tritico zizaniis cum dormitarent agricolæ, dicitur, scilicet ut incuria quadam *gratiam conservantem*, quam vocat Magnus Dn. Præses Disp. de Ordine modoque gratiæ div. Aph. XIV. negligeret, & in Suggestionem pravam consentiret, tum demum graviter lapsus est & ex gratia divina excidit. *Recedit enim*, ut Summe Reverendus Dominus Præses ait, l. c. Aph. XVIII. *à lapsis DEUS, eosque deserit, gratia inhabitante, non assistente, eosque ad pœnitentiam stimulante.* De modo illo loquendi, quod DEUS peccata peccatis puniat, quem Theologis improbari ex Magnifici Dn. Præsidis Sylloge controversiarum Loc. XV. §. 1. & Scholis privatis in hanc Syllogen didici, nunc non dicam. Sed venio ad alia: dicitur porro in Mens. Reserv. pag. 496. l. c. *non immediate, sed mediate, videlicet per varia objecta sensus moventia (quæ est afflictio omnibus fidelibus communis) ipsum tentaverit Satan, quod nemo nostrum inficias ibit, sed hoc negatur, quod regenito quatali, id est, in statu gratiæ constituto, quive circumdatus præsidio angelico, in unione cum Christo vivens, gratiaque Omnipotentis DEI nixus, adversus Diabolum veluti bonus miles pugnans, tale quid contingere possit, ut immediate nullis plane adhibitis externis objectis, malas cogitationes Diabolus inspirasse possit.* At quod primo loco objecta externa concernit, per quæ Satanas Davidem forte tentaverit, objecta externa articulata verba non pronunciant & eloquuntur: *abi numera Israelem & Judam.* II. Sam. XXIV, 1. Quæ ipsa suggerentis Satanæ verba fuisse patet, collato v. II. 12. ubi è contrario divina inspiratio, seu verbum Jehovæ factum est ad Gadem, dicendo: *abi & loquere ad Davidem & c.* Si excipias: malorum consulentium à Satana rectorum, eas potuisse esse instigationes; respondetur, non tantum ejus rei nullum exstare vestigium, sed potius expresse scriptum esse, quod cum dixisset David ad Joabum & principes populi: *ite, numerate Israelem*, 1. Paral. XXI, 2. in contrarium nifus reluctatusque fuerit suis consiliis Joabus, & una cum Joabo etiam ceteri primores populi, ceu verba innuunt: *prevaleuit verbum*

verbum regis contra Joabum & contra principes exercitus. II. Sam. XXIV, 3. 4. Hactenus de exemplo Davidis disputatum est. Nunc de ceteris objectionibus dispiciendum est, quæ in Mens. Reserv. l. c. brevi quidem verborum apparatu, non tamen levi argumentorum pondere, proferuntur. Dicitur: *boc negatur quod regenito qua tali, i. e. in statu gratiæ constituto — gratiaque omnipotentis DEI nixo — tale quid contingere possit, &c.* At, paulo ante monitum est, statum gratiæ non excludere tentationes etiam immediatas Satanæ. Quoniam nisi consensus tentatorum hominum accedat, nihil quicquam sensus nocet. Deinde repetimus ex §. III. & citato ibi Magnifici Dn. Præsidis Collegio MS. Thet. Antithet. *admodum probabile esse, non posse hoc facere* (animæ se humanæ insinuare, ei-que seu bona seu mala suggerere) *vel bonos vel malos angelos, nisi permittente Deo. Permittere hoc autem Deum præcipue malis angelis vel ad tentandum hominem, vel eundem in fide confirmandum.* Id igitur concedendum est, non posse Satanam pro lubitu suo immediatis Suggestionibus pios & in statu gratiæ constitutos homines vexare, nisi etiam hic Deus aditum permittat, sicuti in fortunas, liberos, corpusque Jobi, cujus alioquin domum & res quaslibet circumcirca Deus custodiebat. Job. I, 10. Quare in oratione Dominica deprecari jussi sumus: *ne nos inducas in tentationem.* Alterum argumentum, à circumvallatione præsidii angelici petatum, id quidem etiam evincit, non posse Satanam in castra piorum irrumpere, nisi à DEO id impetraverit, quod si vero impetraverit divinam permissionem, non obstare angelos bonos, quemadmodum Satanæ, Dominum nostrum Jesum Christum tentaturo, haud restiterunt; ducebatur enim ille cum ipsum in finem a Spiritu S. in eremum, ut a diabolo tentaretur; Matth. IV. Deinde cum Christus Satanam facessere jussisset, angeli dicuntur accessisse Christoque servisse. Quod constituisse quidam ajunt servitium in eo, quod vestiti corpore vel gladiis, vel quod contemptus gratia credibilis sit, baculis aut virgis eundem fugam capeffere & vertere terga coegerint. Sicut enim diabolus externam induerat speciem, ut conspici à Christo, in servi tum forma existente, cumque illo sermones cedere posset: Ita par omnino fuisse, ut & angeli in eadem exteriori veste comparentes dæmonem bene &

gnaviter impudentem, loris, fustibus, lapidibus egregie perfrictum & dedolatum in regnum tenebrarum fugarent. Vide sis hanc opinionem tanquam non improbabilem expositam & exemplis compluribus illustratam in Magnifici Domini præsidis Programmate, quo *bonorum angelorum cum demonibus commissa in hominum salutem praelia* proposuit die festo Michaelis, Anno 1704. Tertium argumentum, ex unione mystica fidelium cum Christo desumptum est. Ad quod ex Macario responsionem damus, Homil. VII. §. II. *Satanam, cum Deo tam in aëre quam in hominibus, ita esse & degere, quemadmodum in locis cæno:ptenis, & a sole illustratis, sol perinde atque cœnum sunt, ac Sol tamen a cæno ne quicquam leditur. Esse præterea malum adeo obtenebratum & occupatum, ut puritatem & simplicitatem Dei videre non possit.* Præterea Christus in piis, quasi Imperator ac defensor arcis munitæ est, diabolus, dum prava suggerit, similis est hosti, qui tela ignea injicit; Eph. 6. anima fidelis adversus diabolum veluti bonus miles pugnans (quæ debebat esse objectio ultima, attamen pro nobis potius militat, nam quia pugnat anima fidelis adversus Satanam, supponi necesse est impugnationes Satanæ, inter quas facile primaria & maxima est, qua suggestionibus suis impetit) divina *πανοπλία* circumcincta, hæc jacula exstinguit, locum diabolo dat nullum, Eph. IV, 27. sed fortiter resistit, I. Petr. V, 9. eoque conatu efficit quidem, ut fugiat, Jac. IV, 7. ideo tamen nunquam secura esse potest, fore, ut non revertatur hostis omnium vafferimus callidissimusque. Quare in Scripturis S. toties orare ac vigilare jubemur, ne ex improvviso nos Satanas adoriatur, detque spiritali internecioni. Huc spectat illud Watsonii, citatum in Mens. Reserv. l. c. pag. 496. *Der Glaube treibt den Teuffel aus der Gesung unsers Herzens/ ob er schon die Mussenwercke noch innen hat.* Post hæc de quærelis Apostoli II. Cor. XII, 7. dispiciunt Auctores Mens. Reserv. l. c. Profitentur autem, disquiri adhuc inter eruditos quidnam intelligi debeat per hunc stimulum. Quare tantisper istud argumentum seponendum erit, donec uberior lux ab interpretibus huic loco affundatur.

§. VII. Nunc ulterius investigandum est, qua parte homines Satanas immediatis suggestionibus tentet. Scilicet ad sensus
externos

externos & internos, ad appetitus, quoniam ipsas animæ rationalis facultates, intellectum & voluntatem adire posse spiritum malum, non dubitandum est. Unde D. Königius, Theol. Posit. Loc. de Obsessione, §. 221. statuit, obsessionis spiritualis subjectum. Quo animam impii esse, non mere passive, sed simul active, & ut *συνεργόν* diaboli se habentem. De suggestionibus oblatis sensibus externis historia miscellanea innumera exempla prodit. Cujus ut faciam fidem, saltem unum allegabo ex Dn. Brunchorsti Vorstellung der geistlichen Anfechtungen, pag. 354. 355. Vor wenig Jahren war eine gelehrte Person in ihrer höchsten Anfechtung dermassen vom Teuffel geplaget / daß sie ohne Aufhören klagete: Sie habe den Teuffel hören reden / der zu ihr in ihrem eyffrigsten Gebet / darbey sie mit der Verzweiffelung gerungen / gesprochen: *Desine orare, cælum est tibi clausum.* Accessum Satanæ ad sensus interiores itidem quam plurima exempla evincunt, & præstantissimorum Auctorum suffragia comprobant. Nempe testis est hujus accessus & operationis Satanæ in sensum internum Spiritus blasphemiae, cum blasphemias voces continuo intra sese audiunt tentati. Sic & Johannes Bunian, Anglus, de se ipse narrat in Vita sua, p. m. 88. sæpe numero continuo susurro sibi à cacodæmone vel centies inspiratum esse, *vende, vende, vende &c. Christum*, pro hac vel illa re mundana. Præterea nihil vulgarius est, quam somnia quædam diabolica dicere, quæ scilicet Deo permittente Diabolus inspiret. Somnium vero definiunt esse apparitionem exhibitam per internum sensum iis, qui dormiunt. Vjd. B. Jac. Thomasi Physica pag. 310. 313. Ita conjugis Pilati somnium, Matth. XXVII, 19. diabolo auctore ortum fuisse, non pauci existimant, nominatim Cyprianus Serm. de Pass. Christi; (vel quisquis sermonis hujus est auctor) & Glossa ordinaria cum expositione Lyræ habet: *Sciendum, quod diabolus, qui captionem Christi procuraverat, per Judæos per aliquot signa perpendit, quod ipse esset verus Christus, & per consequens per ejus mortem spoliaretur infernus, aut perpendit per ejus patientiam, & per scripturarum expletionem, & forte (ex Scholæ Ecclesiæque Romanæ Sententia) per sanctorum in limbo Patrum exultationem, etiam mortem Christi impedire volebat per uxorem Pilati, cujus preces efficaces credebat, in conspectu*

Viri sui. Et pergit, quia diabolus apparuerat ei movens eam ad liberationem Christi. Refert hæc M. Gotter, Dissert. de conjugis Pilari somnio, habita Jenæ, Anno 1704. §. 15. Idem vero etiam vigilantibus nobis in sensibus internis efficere potest Satanas. Quæ de re ex mensibus reservatis l. c. pag. 497. B. Domini D. Pfeifferi sententiam audiamus, in Anti-Melanchol. pag. 1066. Es kan der Teufel physice und eigentlich keine Gedancken in des Menschen Herzen produciren oder zeugen — er kan wohl der Phantasie als lerhand Species sensibiles, oder garstige Bildnisse vorstellen. Dn. Böhmerus l. c. pag. 51. seqq. aliquot paginis sensum internorum conditionem, perversitatem, mobilitatemque graphice depingit, & quomodo iis Satanas abutatur, edocet. Conf. Maresius, in Syst. Locor. pag. 229. in Annotat. §. 39. docens, Angelos posse phantasmata fingere & pingere in phantasia, quæ obijciatur facultati intellectivæ. Exempli causa Arabes illos invasores Job. 1, 15. & Chaldaeos, vers. 17. allegari posse puto, quos Satanæ instinctu irrupisse non obscure pater, vers. 12. Judicavit illud etiam Hilarius Opp. p. 654. Diabolus, inquit, homines ad pastorum cadem & direptionem pecudum incitavit, eosque in banc voluntatem latrocinii accendit. Quid in memoriam hominum possit diabolus, Christus innuit, Matth. XIII, 19. Quandocunque quis audit verbum regni & non attendit, venit ille malus, & rapit quod seminatum est in corde ipsius. Appetitum flectere posse Satanam, Judæ proditoris exemplo comperimus, cum pravam divitiarum concupiscentiam cordi ipsius ingessit, vel potius latentem in corde movit & auxit, ut D. Gerhardus Harm. Evang. pag. 1768. scribit. Sed & ipsi intellectui species quasdam proponere & imprimere posse dæmonem, veteres æque ac recentiores Theologi credidere; cum S. Scriptura toties recenscat, corda hominum (quæ phrasi scripturæ animæ rationalis sedes dicuntur, ipsamque rationalem animam connotant) a Satana repleta esse, atque inspirata. Physice tamen & realiter diabolus interior in intellectu ac voluntate operari nequit, ita ut faciat intelligere & vel-
le, ideoque non immediate operatur in intellectu faciente, qui solus intellectionem elicit, nec recipit intellectus patiens species intelligibiles a diabolo, sed a solo intellectu agente; cujus functionem

nem exponit Celeberrimus Jac. Thomafius in *Physica*, Cap. XLIX, Qu. 102. 103. Ita & in voluntatem tantum agit remote proponendo & suadendo objectum appetibile. *Solus DEus potest in animam potentiam animæ intellectivam illabi, ita ut ibi revera sit & intimus existat atque operetur.* Angelus vero, cum ubi non est operari non possit, non iraprimat intellectui, ut docet angelicus Doctor, quasi interius aliquid in ipso agens, sed solum ex parte objecti, in quantum aliquid intelligibile proponit, quo intellectus noster confortatur, & convincitur ad assensum. Verba sunt Joh. Bonæ, Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, de discretionem Spirituum pag. 259. Opp. Hieronymus Commentar. in Nahum Cap. III. Opp. Tom. VI. scribit; *diligenter observa, quia non dixerit (Nahum cap. III. v. ultimo) in quem non intravit malitia tua σέμειξε, sed in quem non supervenerit. Sape enim nobis falsorum dogmatum jacula superveniunt, & quasi in arcanum animæ intrare desiderant, sed cludentibus nobis portas supervenit quidem σέμειξε: & quantum in se est irruit: & semper hoc facit: sed auxiliante Christo Domino, & omni custodia servantes cor nostrum, irruit quidem, sed ingredi non potest.* Origenes, περὶ ἀρχῶν Lib. III. Cap. 3. p. m. 728. Manifeste, ait, ergo ex multis indicis monstratur, quod humana anima dum in hoc est corpore recipere potest diversas energias, i. e. operationes spirituum diversorum malorum ac bonorum. Et malorum quidem duplici specie, i. e. vel tunc cum penitus ex integro eorum possederint mentem, ita ut nihil omnino eos quos obsederint intelligere vel sentire permittant, sicut exemplo sunt hi, quos vulgo Energumenos vocant, quos amentes & insanos videmus, quales illi erant, qui in Evangelio à Salvatore curati esse referuntur. Vel cum sentientem quidem & intelligentem animum cogitationibus variis, & sinistris persuasionibus inimica suggestionem depravant: ut exemplo est Judas &c. Ex Macario plurima, quæ huc faciunt, dicta excerptit Clariss. Dn. M. Tribechovius, in Dissert. de Ortu Mali, habita Halæ, 1701. præ cæteris pag. 32. Ubi commemorat animæ quoddam βάθος Macario tribui, in quod subintret Satanæ, antiquus iste serpens, veluti altera anima cum anima, disputet cum anima, ut homo cum homine. Unde (ut pag. 36. 37. Disp. legitur) in corde adversus cogitationes spirituum malitia bellum ineundum sit, a quibus in occulto intricata, cir-

cumvallata muris cineta atque catenis tenebrarum devincta sit anima per spiritus malitie, ita ut non possit pro lubitu diligere Dominum, nec pro lubitu credere, nec pro lubitu adorare. Lutherus in Comment. ad Galat. p. 169. de fascino spirituali, illa, dicit, tentatio non est humana, sed diabolica, quam fascinator ille in cor tentati imprimit potentissime. Est autem ipsi fascinum spirituale nihil aliud, quam demeratio diaboli, inferentis in cor opinionem falsam contra Christum. Et fascinator est, qui tali opinione captus est. In Catech. maj. p. 48. seqq. ad eundem modum de Satana docet, quod is incredulitatem excitet, malis cogitationibus incendat, impressionem faciat. Et Dn. Böhmerus l. c. pag. 39. Lutheri dictum citat: Der Teuffel ist ein Meister/böse Gedancken in die guten Herzen einzuschreiben wider Gott und den Menschen/ und hat darzu eine harte Feder und sehr scharffe Dinte. Aegid. Hunnius, Opp. Tom. IV. pag. 529. in Ephes. II. num. 8. questio, inquit, hic nascitur, cum dicatur diabolus agere in filiis contumacia: anne possit illorum mentes afficere, & pro arbitrio suo flectere & impellere, quod videtur solius increate potentia? Sicut alias Spiritus S. Deitas hinc probatur, quod mentes & corda hominum pro divino suo arbitrio tractare & flectere novit, quo voluerit. Resp. negari sane non potest, magnam esse potentiam diaboli in filiis contumacibus. Cum enim sit Spiritus, ideo spiritus spiritum sive mentem hominis spirituali quadam & occulta ratione movere potest & afficere, potest instillare cogitationes pravas &c. Spiritus S. actiones à divina, diaboli vero non nisi à finita potentia profectæ. Quæ tamen omnia ita accipienda sunt, ne diabolus cardiognostes esse putetur, ceu monitum est ab Augustino, Lib. de Eccles. Dogm. Cap. 81. seq. Intervas animæ cogitationes diabolum non videre certi sumus, sed motibus eas corporis ab illo & affectionum indicibus colligi experimento didicimus. Secreta autem cordis solus ille novit, ad quem dicitur, Tu solus nosti corda filiorum hominum. Namque hæc prærogativa & Scripturarum auctoritate, & unanimi patrum consensu, soli Deo reservatur, ut Cardinalis Bona de Discr. Spir. Cap. X. pag. 259. asserit. Unde stupida, judicio Magnifici Domini Præsidis, in Sylloge Controv. Recent. Disp. X. th. IV. est recentis hominis persuasio, angelos ita in animam hominis

nis penetrare posse, ut & secretas ejus norint cogitationes. Jer. XVII, 9. 10.

§. VIII. Equidem multis id mirum atque incredibile videri, quod ad ipsam animam rationalem Satanæ pateat accessus, facile augurari licet. Scilicet inexplicabilis atque ineffabilis est suggestionum Satanæ modus, hinc, ut in rebus intellectu difficilibus sæpe fieri solet, in dubitationem ac negationem incidimus. At non satis inde causæ quisquam habet, cur dubitet, multo minus cur neget; siquidem ita comparatæ sunt Satanæ suggestiones, ac aliorum spirituum cum spiritibus colloquia, de quibus certi quidem sumus, quod secum invicem loquantur, nescimus autem quomodo? Quis enim dubitabit in perenni illo animarum separatarum consortio mutua colloquia haberi, nisi forte ex Psychopannychitarum sententia defunctorum animas dormire putet; quod tamen Scripturæ S. è diametro adversum esse satis compertum est. De cætero conferri meretur, de hac animarum separatarum cum animabus conversatione, eruditissimum programma Magnifici Domini Præsidis exhibitum in funere Annæ Meieræ Rostochiensis, Anno 1691. itemque nupera Eodem Præside ventilata Dissertatio, *de salutatione moribundis ad pridem defunctos cælites commissæ*. Quis item angelorum locutionem in dubium vocabit, toties in S. Codice expressis verbis revelatam, ex quo sequentia cum primis dicta, citata a Joh. Fausto, Disp. de Angelis, pag. 8. 9. producimus: I. Corinth. XIII, 1. ubi *γλώσσαι ἀγγέλων* ab Apostolo commemorantur; item Zach. 1, 12. Cap. II, 2. Cap. III, 4. Apoc. VII. & IX. quibus in locis Angeli, aut cum DEO, aut cum aliis Angelis, aut cum hominibus colloqui esse dicuntur. D. Hebenstreitius in Philos. prima, pag. 1132. etiam hac de re philosophatur: *Sicut, inquit, Angeli intellectu præditi sunt, ita etiam facultate pollent suos conceptus & cogitationes interiores cum altero communicandi, quod vulgo appellatur loqui. Angelos loquendi facultate inter se invicem pollere inde quoque manifestum est, quod societatem illi inter se servant, non possit autem inter eos tanquam inter substantias intelligentes constare societas, si suos conceptus & interiores cogitationes sibi invicem non communicent, seu inter se non colloquantur.* Cum itaque possunt animæ cum animabus, angeli cum an-

gelis sermocinari, possunt utiq; etiam angeli cum anima nostra, etsi corpori suo adhuc conjuncta, sermones serere, quoniam subtilitati naturæ eorum spiritualis corpulentia nostra non obstat. Si vero quis corpora nostra obstare regerat isti angelorum atq; animarum mutuo commercio, is ab obsessione spirituali refutatur. Cujus obsessionis formam recte Theologi consistere dicunt, tum in propinquiori substantiæ diaboli ad animam impii adessentia, vi dicti Luc. XI, 24. 26. tum in efficaci & ad quævis vitia impellente ἐνεργεία. Quanquam autem revera proprius animis hominum illabatur diabolus, non tamen (ut hoc iterum repetamus) intime præsens est, secundum phrasin scholasticam, id est, tali præsentia, qua corpori anima, materiæ forma præsens est, sed tantum extime tanquam assistens non informans forma. Porro cum negari non possint bonorum Angelorum inspirationes immediatæ, pro oeconomia divinæ ratione interdum Viris Divinis factæ, frustra malorum Angelorum immediatæ suggestiones negantur. Quod ad bonos Angelos earumque inspirationes attinet, Augustinus hanc in rem in Enchirid. Cap. LIX. illud Zach. II, 2. urgeri posse putat, scribit enim: *quis explicet cum qualibus corporibus (Angeli) apparuerint hominibus, ut non solum cernerentur, sed etiam tangerentur: & rursus non solida corpulentia, sed spirituali potentia quasdam visiones non oculis corporeis, sed spiritibus vel mentibus ingerant: vel dicant aliquid non ad aurem forinsecus, sed intus in animo hominis etiam ibidem ipsi constituti, sicut scriptum est in prophetiarum libro: Et dixit mihi angelus, qui loquebatur in me. Non enim ait, qui loquebatur ad me, sed in me. Vel appareant in somniis & colloquantur. Habemus quippe in Evangelio, ecce Angelus Domini apparuit illi in somniis dicens. Cui adde Bernhardum Lib. V. de Confid. Cap. V. Quod si dicas, ait, ibi, posse inesse & Angelum, non inficior. Memini scriptum, & Angelus qui loquebatur in me. Zach. I. Atqui differentia & in hoc. Inest Angelus suggerens bona, non ingerens. Inest hortans ad bonum, non bonum creans. Deus sic inest, ut afficiat, ut infundat, vel potius, ut infundatur & participetur. Angelus cum anima, DEUS in anima. Ille contubernalis animæ inest, DEUS ut vita. Præterea ex ipsa rerum, quæ diabolus suggerit, indole conjicere licet, ipsum in animæ rationalis facultates agere. Scilicet ille suggerit menti nostræ,*

quod

quod malum & vitiosum est, quod virtuti contrarium, quod alienum ab exemplis & doctrina Christi, ut Bona de Discr. Spir. Cap. XI. ait; itemque Augustinus de Consens. Evangelist. Lib. III. Quomodo intrat in cor, nisi immittendo iniquas persuasiones cogitationum iniquarum? & in Psalm. CIII. Conc. IV. persuasionum istarum exempla quædam proponit, suggerit, inquit, magnum ibi lucrum est, magnum ibi aurum est; Si hanc fraudem feceris, dives eris. Caput serpentis est, calca. Quid est calca? contemne, quod suggestit. Dum itaque hæc & similia vitia vitiosasque cogitationes suggerit, necesse est, ut ad animam rationalem immediatus ipsi pateat aditus; quia vitiosæ cogitationes sunt res intelligibiles, non sensibiles aut imaginabiles. Docet nempe in Physica Erotemat. pag. 574 575. B. Sturmius, Philosophus quondam Altdorfinus longe celeberrimus, Præceptor meus post fata venerandus, triplicem dari & probe distinguendum esse rerum cognoscendarum & percipiendarum modum. Quædam enim 1. esse sensibilia, quæ vel visu, ut lumen & colores, vel auditu, ut soni &c. percipiuntur: quædam 2. imaginabilia, quæ sive præsentia, sive absentia, imaginem sui tamen nobis obijciunt ac representant; ut cum parentum & amicorum absentium lineamenta, picturas quasi & simulacra, tanquam ante oculos posita, intuemur: quædam denique 3. esse intelligibilia tantum, quorum rationem & proprietates clare satis quidem intelligimus, sed neque sentiendo videre, vel audire &c. nec imaginando sub certa figura, imagine vel simulacro nobis representare valemus; prout e. g. virtutes & vitia, (temperantiam e. g. & iniustitiam) quid sint, & in quæ consistant, quæ item cujusque attributa sint & proprietates &c. clarissime quidem & evidentissime intelligimus, sensu autem ullo comprehendere, vel imaginando percipere, nullo modo valemus. Ex quibus concludo, immediatas Satanæ suggestiones atque instinctus, quales e. g. in Judæ corde, de prodicione Christi, in Davidis animo, de numerando populo, suborti sunt, & si qui his similes hodie inspirentur, nulli alii quam ipsi intellectivæ facultati proponi & imprimi; quia ex tertia rerum percipiendarum classe sunt, quæ neque sentiendo neque imaginando, sed intelligendo comprehenduntur. Explicari possent ea, quæ hætenus dicta sunt, uberiusque illustrari, è vetustiorum Philosophorum gentilium, Ma-

hometanorum, Judæorum, Christianorum doctrina, de Intellectu Agente & Patiente, qua statuerunt, substantiam aliquam spiritua- lem, quæ humanis animabus, quas Intellectum Patientem vocarunt, longe nobilior excellentiorque, assistere illis, earumque functiones, h. e. actus intelligendi dirigere & actuare, illamque substantiam spi- ritualem, quam Intellectum agentem nuncuparunt, alii ipsum DEUM, alii Intelligentiam quandam Deo inferiorem dixerunt. Vid. B. Jac. Thomasi Physica, Cap. XLIX, §. 75. seqq. Sed non viget hodie in Academiis nostris hæc doctrina, quæ Agentem intellectum extra hominem quærit, cum ille rectius pro certa tantum facultate ipsius animæ rationalis habeatur. De quo l. c. Thomasius. Eorum ta- men opinionem Vir idem eruditissimus non repudiat, qui animas nostras extrinsecus juvari etiam ab angelo in opere intelligendi per- hibuerunt, l. c. §. 98. Deinde §. 99. ex Cœlio Rhodigino Lect. An- tiq. Lib. II. commemorat fuisse, qui distinguerent hunc in modum : *Ad ea mente comprehendenda, quæ supra nos sunt, humanamque ratio- nem excedunt, ut sunt articuli fidei, ab ipso nos DEO irradiari; ab angelis autem circa ea duntaxat, quæ juxta nos sunt; denique ad ea pernosceda, quæ in nobis existunt, aut infra nos, non opus habere ani- mam externo judicio, insitum ipsi lumen sufficere.* Quod ad locutio- nem Angelorum attinet, cujus supra in hac paragrapho mentionem feci, ad illud adhuc obiter respondendum superest, quod quæri so- let, quomodo Angelus cum Angelo loquatur, & conceptus suos communicet? Primum quidem linguis proprie sic dictis carere An- gelos certum est, & quas ipsis tribuit Paulus I. Cor. XIII. metapho- rice accipiendas esse. Sic enim Damascenus Orthod. Fid. lib. II. Cap. III. *Angeli sunt intellectualia lumina, ex primo & carente prin- cipio lumine illuminationem suscipientia, non linguae & auditus indiga, sed sine sermonis prolatione invicem suos conceptus & voluntates insinu- antia.* Idque Damascenus rectius, quam alii Patres, qui Angelis cor- pora adscribere, ut Bernhardus, Serm. V. in Cant. *Illud scitote nul- lum creatorum spirituum per se nostris mentibus applicari, ut videlicet nullo mediante nostri sive corporis instrumento, ita nobis immisceatur vel infundatur, quo ejus participatione docti sive doctiores, vel boni si- ve meliores efficiamur. Nullus angelorum, nulla animarum hoc modo*
mibi

mibi capabilis est, nullius ego capax. Quod tamen excusant aliqui in Patribus hoc prætextu, quod isti per corporis vocabulum latissime sumtum, ab essentia divina incorporea summeque spiritali, angelorum essentiam distinguere intenderint. Deinde verò modus angelicæ loquelæ à Scholasticis quidem varius & multiplex excogitatus est, maxime tamen probabilis videtur opinio Jesuitæ Becani, qui in Theol. Scholast. Part. 1. Tract. 3. cap. 1. qv. 14. putat, *unum angelum cum altero angelo loqui per hoc, quod alteri angelo intelligibilem suorum conceptum ac cogitationum speciem imprimit, b. e. quod imaginem quandam spiritualem conceptus ac cogitationes interiores representantem ad alterius angeli intellectum transmittit eo modo, quo res visibilis imaginem sui ad oculum non impeditum diffundit.* Allegavit ea D. Hebenstreit, Philos. prim. pag. 113. Ipse quidem illi sententiæ Becani non vult adjudicare probabilitatem, quia conceptus Angelici destituantur signis externis, adeoque hominibus non liqueat, quomodo angelus alteri locuturus, conceptuum illorum intelligibiles species ipsi communit, & quidem ita, ut tertius non percipiat. Ceterum hoc saltem extra dubium positum est cum solus DEUS omnia in essentia sua intueatur sine speciebus, Angelos, quicquid intelligunt, per species intelligibiles intelligere.

§. IX. Quod formam modumque concernit, quo Satanas Suggestiones suas inspirat, id in genere ea de re dici potest, quod Dn. Böhmerus l. c. pag. 36. num. 3. asserit: *Der Teuffel ist ein Geist/ und die Seele ist auch ein Geist. Gleichwie nun ein jeder Geist einem andern seine Conceptus und Meynungen nach Art der Geister beybringen kan/ also kan auch der Laster-Geist seine Lasterung der Seele des Menschen gar behende beybringen.* Et Celeberrimus Sturmius Phys. Comp. Erot. pag. 625. *conjungitur, scribit, spiritus cum spiritu, anima cum anima, vel cum ipso DEO, mutua cognitione & voluntatum consensu.* Præterea varia eaque specialiora passim immista sunt superioribus paragraphis, etiam de forma Suggestionum Satanae. Quibus nunc addenda sunt, quæ apud Scholasticos Theologos curiose & subtiliter satis conscripta reperiuntur. Ex quibus quasi in Compendio Cardinalis Joh. Bona, de Discretionē Spirit. Cap. X. recensuit multiplicem modum, quo Angeli, cum primis quidem boni, cum homine loquan-

loquantur. Inter omnes alios modos isti duo potissimum immediatis internis Suggestionibus Satanae convenire videntur, pag. 257. Angelos illuminare, non infundendo lumen, aut ipsum offerendo instar objecti aut speculi; sed per modum linguae sermonem exprimentis, sicut magister illuminat docendo: Vel (ut alii statuunt, qui putant intellectum nihil posse intelligere nisi phantasmata intuenso) agendo super species, quae in sensu interiori sunt, eas diversimode dividendo & componendo. De malis quidem angelis praecise non agit Bona, l. c. sed quam multipliciter boni Angeli cum homine loquantur, exponit: interim si eo, ac dictum est, modo boni cum hominibus angeli loquantur, non ambigendum est, de malis angelis ut asseramus, & illos eodem plane modo id facere, juxta illud Athanasii, Tom. II. pag. 334. Quid inter se differunt Angelorum essentia & essentia demonum? Responso: Essentia non differt, sed voluntas diversa est, sicut boni & mali hominis animus inter se differt. Cui ex Augustino, Lib. de Spir. & anima Cap. XXVIII, haec jungimus: Humanum spiritum aliquando bonus, aliquando malus assumit spiritus, nec facile discerni potest, à quo spiritu assumatur, nisi quia bonus instruit, malus fallit. Fallit autem saepe in manifestis bonis, ut cum sibi in eis creditum fuerit, ad sua seducat, Sic plerumque humanum spiritum rapit, ut quadam occulta mixtura quasi idem spiritus esse videatur & spiritus patientis, & spiritus vexantis, ut in demoniacis videmus. Animam tamen hominis, id est, mentem, nulla creatura juxta substantiam implere potest, nisi sola Trinitas. Implere autem dicitur Satanas, mentem alicujus & principale cordis, non ingrediens quidem in eum & in sensum ejus, sed fraude & iniquitate: atque omni malitia illum alliciens, atque seducens affectu malitiae, trahit per cogitationes & incentiva vitiorum, quibus ipse plenus est, utpote fallax nequam & fraudulentus deceptor animarum. Non enim participatione naturae seu substantiae, ut quidam putant, animam implet diabolus, aut ejus habitator efficitur, sed per fraudulentam deceptionem atque malitiam, in eo habitare dicitur, quem implet. Solius enim Trinitatis est intrare & implere naturam sive substantiam, quam creavit. Quid sit istud: humanum spiritum assumi a bono vel a malo spiritu, explicare videtur Hieronymus in Habakuk Cap. I. Tom. VI. pag. 185. Si quando viderimus multo aliquem tempore servisse diabolo, & postea

ad DEum esse conversum, dicamus de eo: Et assumptio ejus egressa est ab eo. Hab. 1, 7. seqq. Quicumque enim egerint pœnitentiam, & dereliquerint demones, quibus quasi equi prius ad sedendum terga præbebant: & velocitate pardorum & luporum vespere equites suos abjecerint & eliserint, & vacuo levique dorso ad eum portandum venerint, qui super pullum asinae mansuetus & pauper ascendit: hi quasi de longe properantes, & non contenti cursu & impetu, assument volatum; &c. Lupi autem Arabia, i. e. vespere & occidentis hi recte vocantur, quibus conversatio pessima occubuit: & ante in caligine constituti, toto gradu vesperam derelinquunt. De cetero videtur mutuatum esse Augustinum ea, quæ paulo ante citavimus, ex Dicymo. Ille enim Lib. III. de Spiritu S. in modum & formam suggestionum Satanæ ex instituto inquit, & plane idem, iisdemque verbis, ac Augustinus, copiosius tamen tradit, & exemplis S. Scripturæ clarius reddit. Quare etiam ex eo, quæ ad scopum nostrum faciunt, audire non pigebit. Primum, in Ananiæ exemplo, Act. V. proponit modum, quo prava diabolus suggerat, cujus nempe hominis mentem & principale cordis Satanæ impleverit, non ingrediens in sensum ejus atque adytum cordis introiens: siquidem hæc potestas solius sit Trinitatis, sed quasi callidus quidam & nequam ac fallax fraudulentusque deceptor, in eos animam malitiæ affectus trahens, per cogitationes & incentiva vitiorum, quibus ipse plenus est. Deinde exemplum Elymæ magi, Act. XIII. subnectit, ad quem Paulus: O plene omni iniquitate & omni dolo, filii diaboli, inimice justitiæ Dei. Quia impleverat Satanæ omne principale illius fraude & iniquitate & omni malitia: in tantum illiciens eum atque decipiens, ut ipse Satanæ implesset animam ipsius, & habitare in eodem putaretur: quem ad omnes sue perversitatis dolos, ministrum sibi ac famulum preparaverat. Tum de Juda proditore dicit: observasse diabolum quibusdam motibus & operationum signis, ad quæ potissimum Judæ cor esset vitia proclivius, & deprehendisse eum patere insidiis avaritiæ: & reperta cupiditatis janua, misisse in mentem ejus, quomodo desideratam pecuniam acciperet, & per occasionem lucri proditor magistri & Salvatoris sui existeret, argentum pro pietate commutando, & suscipiendo pretium sceleris à Phariseis atque Judæis. Hanc

ergo cogitationis occasionem locum tribuisse Satana, ut, in cor ejus introiens, impleret eum pessima voluntate. Introivisse ergo, non secundum substantiam, sed secundum Operationem: quia introire in aliquem, increata natura est ejus, quæ participetur a pluribus. Imparticipabilem ergo esse diabolum, non creatorem, sed creaturam subsistentem. Porro ex Apocryhis allegat presbyteros, qui adversus Susannam in crudelitatem se verterant, quorum animas incendio libidinis, & sena senii voluptate impleverit. Postremo universum Judæorum populum his suis insidiis diabolum implevisse, perhibet, dicente propheta de eo: *Vae gens peccatrix, populus plenus peccatis, semen pessimum, filii iniqui. Semen quippe nequam, interprete Didymo, diabolum: & filii ejus propter iniquitatem & plenitudinem dicti sunt peccatores.* His exemplis adductis, atque instituta eorum quadam Exegesi, tandem concludit: *Si autem ab his, qui ejus in Scripturis filii nominantur, juxta substantia participationem non capitur: siquidem impossibile hoc esse in creaturis frequenter ostensum est: neque alius quis potest eum capere participatione substantia: sed tantummodo assumptione fraudulentiſſimæ voluntatis.* Operationem quippe & studia, non solum bonorum operum, sed etiam malorum in creaturis diximus: naturam vero atque substantiam solius in alios posse Trinitatis intrare. De quo etiam bene D. Mamphrasius in Praxi Theol. pag. 151. Quod dicitur de imperio diaboli in non renatos, quod non sit politicum seu suasorium, sed δεσποτικόν, quia efficaciter in iis agat & teneat captivos, & impellat pro suo libitu in scelera, & sint servi peccati non renati: quæ servitus δεσποτικόν notat imperium, & quod in Judam intrasse dicitur diabolum, in cor ipsius misisse dicitur, cum affectus malignos societati suæ inspirare, animam in malitiam rapere, cum corda hominum cupiditatibus replere scribitur, non sic illa accipi debent, quasi obtorto collo nolentem illum rapiat, & voluntatem ejus transversam violenter agat: verum ita sunt intelligenda, quod objecta homini offerat, rationi tenebras, dolos, mendacia suggerat, denique sensitivum appetitum instiget, ut patrare volens homo consentiat. Sic precipitat in peccata Satan, ubi homines animum in malitia obstinarunt. Atque hoc iterum comprobatur Augustinus, de Ecclesiast. Dogmat. Cap. LXXXIII. Demones per energicam operationem non credimus substantialiter illabi ani-

ma, sed applicatione & oppressione uniri. Illabi autem menti illi soli possibile est, qui creavit, qui natura subsistens incorporeus, capabilis est sue facturae. Quamobrem Clemens Alexandrinus Strom. Lib. VII. pag. 737. in peccato διαβόλος ἐνέργειαν μᾶλλον δὲ συνέργειαν esse docuit. Et Abbas Serenus apud Cassianum Collat. VII. Cap. XV. affirmat, ipsas quoque cogitationes, quas immundi spiritus ingerunt, utrum susceptæ vel quemadmodum susceptæ sint: eos non per ipsius animæ naturam id est, per illum interiorem motum, qui in abditis ejus absconditur, & ut manifestius aliquid exprimam, in medullis (& ut ita dixerim) ipsius latitantes: sed ex motibus atque indicibus exterioris hominis deprehendere. Verum enim vero etsi non tantum aliquid, sed bene multa de modo & forma Suggestionum Satanæ dici possint, tamen dissimulari non potest cognitionis nostræ etiam hac in parte imperfectio. Non enim adeo satisfieri curiositati atque inquisitioni nostræ in hoc argumento potest, quin plurima, quæ penitus nosse cuperemus, remaneant. Itaque Magnificus Dominus Præses in MSto Colleg. Theol. Thet. Antithet. Loc. VI. de Angelis, postquam docuerat ex subtilitate Angelorum esse, quod se Angeli, tum boni tum mali, ipsi animæ humanæ insinuare, eique seu bona seu mala suggerere possint, demum addit: *Quod vero loquantur Angeli hominibus, & nec advertant hoc sepe sciantque homines, id equidem exprimi nequit.* At ne quidem exprimi potest, quomodo mens nostra ea, quæ per sensus incurrunt, percipiat, quomodo itaque perstrusiora perceptionum genera explicabuntur. Fatetur enim Celeberrimus Sturmius, Vir alioquin profundissimæ rerum naturalium indagationis, in Phys. Comp. Erot. pag. 634. 635. cum œconomiam sensationum, quatenus eæ in brutis terminantur, declarasset: *Verum in homine, fiunt ultra hæc, propter unionem Animæ rationalis, cum animæ illa sensitiva immediatius factam, perceptiones etiam mentales, quarum, à conditoris Divini quippe arbitrio pendentium, modum nec poscere possumus nec dare.* Conferatur tamen pag. 628. 629. observatio, in quibus effectibus naturalibus ad DEI voluntatem unice recurrere liceat. Atque idem fere circa ipsarum cogitationum nostrarum constitutionem contingit, scilicet ut ne hanc quidem dilucide exprimere queamus, ceu rursus B. Sturmius l. c. pag. 57. concedit: *Quod olim*

*Augustinus de tempore dixit, si nemo ex me querat, quid tempus sit? scio: si querenti verbis explicare velim, nescio; idem de aliis quoque rebus natura simplicioribus dicendum esse. Quid enim cogitantibus nobis nocte dieque familiarius notiusque est, quam cogitare, intelligere, velle &c. & si tamen hæc explicare verbis alteri tento, ea magis saepe implico, quam explico. Quæ cum ita sint, cum pientissimo D. Lütke-
 kemanno, cœlesti Academiæ perfectam perspectionem formalis rationis suggestionum Satanae reservamus, qui, im Vorschmack Göttlicher Güte pag. 861. de Vita æterna, inter alia, quæ perfecte nobis pandentur mysteria, id ipsum pariter enumerat: Da werden wir sehen/wie gefährliche und mancherley Stricke uns der Satan gelegt/und wie Gottes Güte uns errettet habe. Quod ad inferiores animæ facultates, sensitivam & vegetativam attinet, in eas diabolus suis suggestionibus agere multis modis posse, Auctores plurimi demonstrant. Ut nonnullos producamus, Joh. Christoph. Beckmannus in Consp. Doctr. mor. Cap. II. docet: diabolus inter alia suggestionum genera etiam suggerere spiritus excitando deprimendoque. Porro Diadochi sententia est, dæmonem interdum lumine quodam falso & apparenti animam afficere, eaque re multos fallere, referente Bona de Discret. Spirit. Cap. XI. Quo loco pariter ipse Cardinalis Bona commemorat, saepe commotis humoribus figuras horribiles excitare in imaginatione, & ad turpes actus inspiciendos compellere. Abbas Serenus apud Cassian. Collat. VII. Capit. XII. dicit: in Energumenis præsertim immundos spiritus in illis membris, in quibus vigor animæ continetur insidere, eisque importabile atque immensum pondus imponere: obscuritate terribilissima intellectuales animæ obruere & interceptare sensus: instigare ea, quæ non vult, vel quæ ignorat proloqui. Quod ne beato Job diabolus, qui carnis ejus acceperat potestatem, moliretur inferre: præcepto Domini esse prohibitum dicentis: Ecce trado eum in manus tuas: tantum animam ejus custodi, id est, tantummodo eum amentem ne facias debilitata animæ domicilio: & obruas intellectum ac sapientiam resistentis: principali scilicet cordis ejus tuo pondere prefocato. Plura documenta afferre supercedeo.*

§. X. Materia Suggestionum Satanicarum innumera est, quamobrem & vulgo *mujiotxvtns* dici Satanas consuevit. Christus
 Joh.

Joh. VIII. totam ipsius malitiam distribuit in mendacium & homicidium, eoque innuit, duobus modis nos petere Satanam, vel insidius, (mendacio) vel manifesta vi, (homicidio) ut Chemnitius in Loc. Theol. pag. 134. 136. notat. Vid. & D. Lutherus in Catech. Maj. p. 567. seqq. Mendax, inquam, esse perhibetur diabolus, ob id, quod cur humanum a verbo DEI abducere & excæcare conatur, ne tuam necessitatem sentias, neve ad Christum medicum venire queas. Homicida vero, qui ne ad unius quidem horule spatium vitam tibi favet. Item p. 530. diabolus præcipue in his perturbandis occupatum esse monet, quæ ad conscientiam & spiritualia negotia pertinent, nimirum ut ex aquo & verbum & opem DEI ventis & aura, quod dicitur, committamus & contemnamus, ut à fide & caritate nos avellat, & in superstitionem, pravam nostri fiduciam & cordis indurationem, aut in extremam desperationem, & DEI abnegationem & execrationem, aliaque innumera & detestanda piacula iterum nos præcipitet. Hi jam sunt laquei & retia, imo potius illa ignita tela, quæ nequaquam caro & sanguis, verum diabolus in corda humana omnium venenatissime torquet & jaculatur. Winstrosius in Disp. cit. de Angelis, part. post. th. XVII. testatur, ea Satana esse studia atque opera, circa quæ sine intermissione nocte dieque est occupatus, ut corda ad peccandum incendat, Eph. II, 2. Luc. XXII, 3. Job. XLII, 2. breviter, non esse peccatum in mundo, quod non lucubretur; nec quid contra vel DEUM, vel proximum committi, in statu Ecclesiastico, Politico & oeconomico, quod ab eo non ducit originem. Huc verba, Jobi XLI, 12. Gregorius M. trahit, Lib. XXXIII. Moral. Cap. ult. Halitus ejus prunas ardere facit, & flamma de ore ejus egreditur. Toties Leviathan prunas accendit, quoties ejus occulta suggestio humanas mentes ad delectationes illicitas pertrahit. Alias namque superbia, alias invidia, alias luxurie, alias avaritiæ facibus inflammat. Superbia quippe facem menti Evæ supposuit &c. invidia flamma Cain animum succendit, &c. luxuriæ facibus cor Salomonis exussit, &c. avaritiæ igne Achab animum concremavit &c. Flamma oris ejus est ipsa instigatio occulta locutionis: quia ardet in desideriis animus, cum ejus suggestionibus instigatur. Bernhardus vero sapienter demonstrat, etiam calliditatem Satanæ in Suggestionum varietate deprehendendam, De interiori domo Cap. XLVIII. Diabolus quando decipe-

re quenuquam tentat, prius naturam uniuscujusque intendit, & inde se applicat, unde aptum hominem ad peccandum aspicit. Blandis & lenibus mentibus luxuriam, aut vanam gloriam proponit: asperis vero mentibus iram, superbiam, vel crudelitatem. Quod ipsum repetit de ordine Vita, pag. 1247. Jucundis & lenibus contra inanem gloriam, hypocrisin, &c. quodque nemini volunt displicere, pugnandum esse. Et D. Hieronymus docet, quod etiam peccata à nobis quidem ipsis inchoata, diabolus tamen promoveri studeat, Lib. II. adversus Jovinianum, pag. 71. Sicut, inquit, in bonis operibus perfectior est DEUS: non est enim volentis, neque currentis, sed miserentis & adjuvantis DEI, ut pervenire valeamus ad calcem: sic in malis atque peccatis semina nostra sunt, incentiva & perfectio diaboli. Cum viderit nos super fundamentum Christi adificare fœnum, ligna, stipulam, tunc supponit incendium. Cum quo facit illud B. D. Gerhardi dictum. Harmon. Evang. pag. 1028. Quemadmodum terra non solum ex semine in eam sparso, sed etiam ex sese quasdam herbas & fruges profert: si cor hominis non solum ex Satanae suggestionem, sed etiam ex carnis corruptione pravæ cogitationes profert, Matth. XV, 19. verum ut hortulanus herbas illas, quas terra sponte profert, fovet, rigat, nutrit, ut adolescant, ita quoque diabolus pravæ cogitationes ex corrupto corde exeuntes fovet. Quia itaque fœdis operibus tantopere delectatur diabolus, ideo immundus merito dicitur Matth. XII, 43. Sed æque delectatur doctrinae impuritate, unde nomina spiritus falsi, I. Reg. XXII, 21. Spiritus erroris, I. Joh. IV, 6. & similia in Sacris Scripturis sortitus est. Atque Lutherus quidem de eo asseverat in Comment. ad Galat. fol. 384. quod perpetuo suis ignitis telis unumquemque privatim sollicitet ad hæreses & impias opiniones. Equidem interdum & vera dicere ac suggerere diabolum, constat exemplis obsessorum, Marc. I, 24. Matth. VIII, 29. & Pythonissæ, Act. XVI, 17. Nimirum diabolus se etiam Angelum lucis fingere novit, & μετασχηματίζεσθαι II. Cor. XI, 14. quo pacto naturam suam non mutat diaboli, dum tales (angeli lucis) apparent, sed bonorum Angelorum tanquam zelum & vultum inducunt, & verba & affectus simulant. Nisi enim lateat malignitas demonis, non implet negotium deceptionis, ut ait Augustinus Lib. II. de Civit. Dei, Cap. XXVI. Qui tamen alibi suadet, Serm. 241. ne credenda quidem esse, quæ veni dicit Satan; rationemque ejus reddit,

reddat, De Trinit. Lib. IV. Cap. XVII. quia cum Satan quadam de Civitate Sanctorum, & Christo mediatore audita à sanctis Prophetis vel Angelis dicit, id agit, ut per hæc aliena vera, fideles DEI, si possit, ad sua traducat. Hoc suggestionum genus in religionis negotio proh dolor! quam maxime deprehendere licet. Inde enim à nascentis Ecclesiæ Christianæ incunabulis, ad hunc usque diem, nihil frequentius, nihil rei Christianæ nocentius accidit. De Papatu D. Lutherus in Artic. Smalc. pag. 332. *Papatus, dicit, simpliciter est merus Entusiasmus, quo Papa gloriatur, omnia jura esse in scrinio sui pectoris, & quicquid ipse in Ecclesia sua sentit & iubet, id Spiritum & justum esse, etiamsi supra & contra scripturam & vocale verbum aliquid statuat & præcipiat. Hoc in universum antiquus est Satanas & serpens, qui etiam Adamum & Evam in Entusiasmum conjiciebat, & ab externo verbo DEI ad spiritualitates & proprias opiniones abducebat, id quod tamen & ipse per alia externa verba perficiebat, perinde ac hodie nostri Entusiasta externum verbum damnant, & tamen ipsi non silent, sed mundum garrulitatibus & scriptionibus implent, quasi vero Spiritus per scripta & vocale verbum Apostolorum venire nequeat, sed per ipsorum verba & scripta primum veniat.* Et pag. seq. *Quid multis? Entusiasmus insitus est Adamo & filiis ejus a primo lapsu usque ad finem mundi, ab antiquo Dracone ipsis veneno quodam implantatus & infusus, estque omnium heresium & Papatus & Mahometismi origo, vis, vita & potentia.* De Sacramentariis, ut olim audiebant, & Calvinianorum in S. Cœnæ mysterium blasphemias, itemque horribili doctrina de absoluto Prædestinationis Reprobationisque decreto, ad eundem modum a nostris pronunciatum legitur Theologis, scilicet & blasphemias, istas, & hoc dogma mali spiritus omnino inventum & suggestionem esse, qui talis quidem decreti professione vel ad securitatem agat homines duræ, ut S. literæ loquuntur, cervicis, vel in desperationem præcipiret pavidas tenerasque conscientias. Et ipsi illi, qui hodie in nostra surgunt Ecclesia homines Indifferentissimi religionum statores, videant, quo spiritu genitore sati sint. Olim Politici dicebantur, id est, homines hujus seculi; nunc vero divinæ veritatis sanctæque pietatis habitu in scenam prodeunt. At at explorent sese, quemadmodum a D. Jacobo traditum est, Cap. III, 10. — 17. Ex eodem ore

exit benedictio & maledictio. Non oportet ista sic fieri. Num scaturigo aliqua ex eodem foramine scaturit dulce & amarum? Num potest ficus oleas facere aut vitis ficus? sic nulla scaturigo falsam & dulcem facit aquam. Quis sapiens & sciens est inter vos? Ostendat ex bona conversatione opera sua in mansuetudine sapientiae. Si vero Zelum amarum habetis & contentionem in corde vestro, ne contra gloriamini, & mentimini contra veritatem. Non est haec sapientia desuper descendens, sed terrena, animalis, demoniaca. Ubi enim est zelus & contentio, ibi est tumultuatio & omne malum opus. Quae vero desuper est sapientia, primo quidem casta est, deinde pacifica, equa, obediens, plena misericordia & bonis fructibus, expers disceptationis & simulationis. Non sine gravi causa adeo severe adhortatus est suos Apostolus, quod & ceteri praestitere Apostoli, & eorundem magister, Dominus noster Iesus Christus, ut sibi caverent ab astutiis Satanæ, ceu patet collatis locis: Johannis. I. Joh. IV, 1. Ne omni spiritui credite: sed probate Spiritus, num ex DEO sint: quia multi Pseudoprophetae, exiverunt in mundum; Petri, I. Petr. V, 8. Sobrii estote vigilate: quia adversarius vester, diabolus, sicut leo rugiens circumit, querens, quem absorbeat. Huic vero resistite stabiles fide; Pauli, II. Cor. XI, 3. Vereor, ne forte, sicut serpens Evam decepit per astutiam suam, sic corrumpantur sensus vestri a simplicitate, quae in Christo, averfi; ipsius CHRISTI, apud Lucam XXII, 31. Ecce, Satanas exposulavit vos, ut cribraret vos sicut triticum. Nimirum rectius illis perspecta cognitaque erant summa, in quibus versamur, pericula, quam securis istis indifferentis religionis magistris, qui se fortassis supra haec tela ignea Satanæ positos esse praesumunt. Rejiciunt illi promiscue omnes formas credendi, & errores in fide rejici nolunt, controversias fastidiunt, haereseos dicam scribi vetant, oderunt, increpant, magis quam haeresin ipsam, notitiam rerum sacrarum vilipendunt. Utrum non nihil veritatis subsit objectionibus illorum, si abusus quidem spectes, dijudicare, h. l. non est meum. Verum ut Bona monet, de Discret. Spir. pag. 262. etiam Demon interdum lumine quodam falso & apparenti animam afficit: quae quidem res multos fefellit. Si quae enim suavitas ex illo oritur, sensus non excedit, mentemque elevat in superbiam & sui estimationem. Simili modo multa quandoque vera suggerit, ut unum saltem

*mendacium, quo decipiat, admisceat. Hac arte heretici decepti sunt, & alios deceperunt, teste Athanasio. De cetero pridem fuere, qui iis, quæ hodie sub Indifferentismi Theologici nomine proponuntur, gemina propinarunt, Apelles, Indifferentistarum in Novo Testamento primus quasi parens, sæculo secundo, ut a Magnifico Domino Præsede salutatur, in MStis Prælectionibus in novam Theologiam indifferentisticam, Cap. I. §. I. Et post eum Rhetorius cum asseclis suis, surculus atque propago Apellitarum, de quibus citato loco §. 2. fufius disseritur. Hi tamen & tunc temporis a purioribus Ecclesiæ Doctoribus repudiati fuere. Sed eo, unde digressus sum, redeam. Porro adscribunt diabolo eam suggestionem, qua fideles instigat, ut verbo divino diffisi, immediatum à DEO signum exposcant. Ita Augustinus Confess. Lib. X. Cap. XXXV. *Quantis mecum suggestionum machinationibus agit inimicus, ut signum aliquod petam?* Et Lutherus enarrat. in Genes. Tom. II. f. 197. *Satan me quidem sæpe tentavit, sicut & Augustinum, qui deprecatur, ne angelus sibi appareat, ut postulare signum a DEO, sed absit a me, ut huic tentationi adsentiar.* Sæpe blasphemias ingerere piis mentibus Cacodæmonem, B. Arndius de vero Christianismo, pag. 771. seqq. docet, & plerique omnes, qui de Satanæ tentationibus tractarunt. Idem Arndius l. c. pag. 541. quod præ ceteris omnibus mirari ipsum subeat, exponit: *Ist demnach dieses das höchste Wunderwerck des Teuffels / das er kan / daß er ein menschlich Herz so eyßfalt macht / daß es so viel Glammen der Liebe Gottes nicht erwärmen können.* Cum ipso fere conspirat illud Riveti, ceteroquin Reformatæ Ecclesiæ Doctoris, Comment. in Psalm. XXII. 9. pag. III. *stratagema Satanae periculosissimum vocantis: promissiones Dei in ludibrium vertendo spem nobis excutere ut tentet.* Quod Macarius de Elevat. Ment. Cap. XI. *sophisma diaboli* vocat, scilicet *recordatione priorum delictorum, inducere in desperationem.* Specialissimas Suggestiones congeffit Joh. Bona, de Discr. Spir. Cap. XI. pag. 263. seqq. ut, *si pravæ suggestiones animo proficientis ingerere nequit, eas saltem, quæ a DEO sunt, depravare conetur, inanem gloriam & complacentiam excitando.* Item: *In his, qui Deo servire incipiunt, excitare demonem ardens & indiscretum desiderium ad DEUM omnes convertendi, quam tentationem communem esse, multisque causam irrepa-**

rabilis ruina, & experientiam evincere & a Theresia dictum esse, ait. Nam cum par esset, ut eadem Theresia monet, vitæ suæ Cap. XXIII. eos posthabita aliorum cura sibi duntaxat incumbere, & sedulo attendere, quomodo oporteat ambulare & placere DEO; ipsos potius aliorum salutis procuranda dare operam: &c. Pergit: Alia fraude quosdam diabolum decipere, qui vix ingressi viam perfectionis, scientes eos, qui ad apicem pervenerunt, inexplicabili suavitate perfrui, ea illecebre repentino ac temerario saltu ad altiora præsumant ascendere, nondum emendatis pravis habitibus, nondum in virtute probati. &c. Alios jam diu probatos in spiritualibus exercitationibus, cum cæperint gustare, quam dulcis sit Dominus, vana sui confidentia ac subtilissima diaboli illusionem miserrime deceptos, se periculis temere exponere, docet, & cum spiritu cæperint, neglecta sensuum custodia, in carnem desinere, in nefandos ac turpissimos errores Adamitarum, Gnosticorum & Illuminatorum. Verum istas Suggestionum Satanæ myriadas persequi, hujus instituti non est. Qui autem uberiores istarum cognitionem desiderat, præter Bonam, Acontium in libello de Stratagematibus Satanæ legat, in cujus præfatione, non procul à fine, Auctor pollicitus est: quibus stratagematibus perpetuo Satanæ Christi regno insidiatur, ut evertat deleatque illud, neque restaurari possit, utque suum quoddam constituat, tucaturque: en tibi, Lector, hic exhibemus si non omnia (quæ enim potuissimus?) non dubito equidem quin saltem summa quæque, & quo (mirari ne an letari dicam) magis possis: ordine ac methodo comprehensa tali, ut eorum artem quandam habiturus sis. Addidimus ad ea declinanda cautiones: ac nisi me animus fallit ejusmodi, ut (nisi quis eas contemserit) quicquid moliatur Satanæ, optima deinceps esse possit spe, fore ut operam ludat. Insignem quoque operam præstitit D. Mamphrasius in praxi Theologica, toto Capite VII. p. 148. — 242. hanc de Satanæ tentationibus suggestionibusque materiam fuse optimeque pertractans; nec non B. D. Mart. Chemnitius qui in Loc. Theol. Loco de Angelis, diaboli conatus contra Ecclesiam, Politiam, Oeconomiam, omnesque homines per quam egregie descripsit: & alii Theologiæ Practicæ Auctores. In primis quidem Dn. Brunckhorstius atque Dn. Böhmerus, in suis de hoc argumento scriptis, quibus ipsorum tentatorum hominum

con-

confessiones & querelas de iis quæ Satanas mentibus ipsorum ingessit, verbotenus ediderunt.

J. XI. Finis Suggestionum Satanicarum, alius ex parte DEI Opt. Max. permittentis, alius ex parte diaboli malum suggerentis est. Finem intentionemque DEI optime nobis ob oculos sistit Dn. D. Spenerus, in citatis concionibus pag. 159. Wie Gott in allen Sachen auf diese zwey Haupt-Zwecke siehet/ auf seine Ehre/ die in allen befördert muß werden/ und auf unser bestes/ welches aus allem fließen muß: so hat er auch in dieser Zulassung diese beyde Zweck vor sich/ nemlich seine Ehre und der lieben Seinigen Heil. — als 1.) die Erkenntniß unserer sündlichen Verderbniß und Elendes/ die uns zu Verhütung der geistlichen Pharisäischen uns allen angebohrnen Hoffart gang nöthig ist. 2.) Gründlicher Verstand des Articul der gnädigen Rechtsfertigung/ aus lauter Barmherzigkeit ohne unser Verdienst/ die wir oft meynen/ wir haben gleichwohl einig Gutes zu unserer Seeligkeit an uns. Welche Einbildung damit vertrieben wird. Hingegen die Krafft der Sprüche wider das eigene Verdienst erkandt. Daß aus göttlichem Wort der Glaube geübet wird. 3.) Prüfung und Stärkung des Glaubens. (4.) Erleb zum Gebet/ welches sonst dadurch gehindert zu werden scheint. Es wird aber freylich damit befördert das innerliche Krafft-Gebet der Seelen/ so recht göttlich ist. 5.) Erlernung der wahren Demuth gegen Gott und den Neben-Menschen/ mit gedultiger und mitleidiger Tragung seiner Gebrechen. 6.) Vertreibung des Schlags der Sicherheit. 7.) Gedult zu allerhand äußerlichem Creutz/ und daß sie tüchtig werden zu sonderlichen Wercken/ und andere zu trösten. 8.) Erweckung heiligen Verlangens nach jenem Leben und Abziehung des Gemüthes von der Welt. Welches von der aus sündlichen Verdruß kommenden Ungedult unterschieden. De quibus Dn. Böhmerus pariter doctissime agit, l. c. pag. 12. seqq. & simul ostendit suggestiones Satanæ non esse status iræ *τεμνήςια*, nec supplicii quoddam genus, vel poenæ, propter peccata inflictæ; Si enim id omnino verum esset, nullum piis reliquum fore solatium, cum suggestionibus pravis vexantur atque impetuntur. Allegat etiam Lutherum, Tom. V. Alt. f. 174. nos ea de re sic instruentem: Daß Gott solche Noth nicht

nicht zuschicke zum Verderben / sondern daß er damit will treiben zum Gebet / zum Ruffen und zum Erreit / damit man seinen Glauben übe / und lerne Gott erkennen in einem andern Anblicke / denn man bißhero gethan hat / und gewöhne sich auch mit dem Teuffel und Sünde zu kämpffen / und durch Gottes Hülffe zu siegen. Sonsten lerneten wir nimmermehr nicht / was Glauben / Wort / Geist / Gnade / Sünde / Tod oder Teufel wäre / wo es immer Friede und ohne Anfechtung solte zugehen / damit würden wir denn Gott selbst nimmermehr kennen lernen. Declarat quoque Dn. Böhmerus l. c. pag. 15. divinam providentiam apud ipsos interdum impios, contra quam diabolus intendat, magnitudinem atque multitudinem suggestionum malarum bonum in finem dirigere, ut tot tantisque Satanæ insultibus perterriti, mediis in angoribus conscientiae, de conversione sua cogitare incipiant. Denique a Sereno apud Cassian. Collat. VII. Cap. XXI. discimus, etiam hunc DEI permittentis scopum & finem esse, ut, quemadmodum piis superato diabolo victoriae palmam tribuet, sic malitiosissimum Antagonistam, tanto majore confusione opprobrioque olim afficiat. Nulli, ait, dubitamus, cum a nobis fuerint superati: (dæmones) contritione eos duplici conterendos. Primum quod hominibus expetentibus sanctitatem, illi eam possidentes amiserint, causaque exstiterint perditionis humanae: deinde quod spirituales substantiae fuerint a carnalibus terrenisque devictae. Dixerat nempe antea, quod dæmones cum hominibus non sine suo labore confligant, sed plane laborent & ipsi non minus impugnantes humanum genus, & desudent, ut prevaleant de unoquoque illam quam cupiunt obtinere victoriam. Alioquin non esse conflictum, neque colluctationem, nec pugnam, neque certamen, sed iniquam & irrationabilem oppressionem. Retorqueri itaque in ipsos illam confusionem, quae nos manebat, si ab ipsis fuisset elisi. Quam sententiam plurimis S. Scripturae effatis, & Psalmis praecipue Davidicis probat, qui contra hostes spirituales dicti sunt. Conferri meretur Origenes πρὸς Ἀρχόν Lib. III. pag. 724. A DEO datur, non ut sustineamus: alioquin nullum jam videretur esse certamen: sed ut sustinere possimus. Ea autem virtute, quae nobis data est, ut vincere possimus secundum liberi arbitrii voluntatem, aut industrie utimur & vincimus, aut segniter & superamur. — Si vero aequae quidem omnibus

in nobis vincendi possibilitas præbeatur, in nostra autem positum sit potestate, quomodo hac possibilitate uti debeamus, id est, vel industrie, vel segniter, justa erit victi culpa, vel palma victoris. Finis ex parte diaboli quisnam sit, ab eodem Origene indicatur, l. c. pag. 726. Spiritus adversus spiritum pugna est, similiter ut Paulus designat adversus principatus, & potestates & mundi hujus rectores tenebrarum nobis imminere certamen. Ipsa vero certaminum species ita intelligenda est, cum damna, cum pericula, cum opprobria, cum criminationes excitantur adversum nos, non id agentibus adversis potestatibus, ut hoc tantummodo patiamur, sed ut per hoc vel ad iram multam, vel ad tristitiam nimiam, vel ad desperationem ultimam provocemur: vel certe quod est gravius, conqueri adversus DEUM fatigati & victi tædiis compellamur, tanquam humanam vitam non æque justeque moderantem: ut per hoc infirmemur in fide, vel decidamus ab spe, vel transferri cogamur a veritate dogmatis, & impium aliquid de DEO sentire persuadeamur. Joh. Bona de Discr. Spir. Cap. XI. de fine Suggestionum Satanæ dicit: diaboli fraude mors introivit in orbem terrarum: a cælo enim in gehennam propter superbiam juste depulsus, cum ad illas beatas sedes, quæ sibi suisque sociis parata fuerant, destinatos homines vidit, hanc illis gloriam invidit, blandisque suasionibus primos parentes nostros ad esum vetiti cibi inducens, in corporis & animæ interitum cum omni futura sobole præcipitavit: tum nos paterna labis hæredes non cessat quotidie occultis inspirationibus a virtutis semita avertere, & ad omne flagitium impellere, quo tandem incautos ad æternam secum perniciem perducatur. Bene quoque & prudenter mentem callidissimi hostis perspexit Joh. Downam, im Christen = Kampff / Concionum Spenerianarum pag. 55. seqq. Wann Satan das Gewissen eines schwachen Christen nicht überwinden kan durch Fürhaltung und Ausmählung derer Sünden / welche er in der That begangen hat / oder nicht erlangen kan / daß er aus Verzweiflung ablasse und aufhöre fortzufahren in der Hülffung / dann gibt er ihm schreckliche Lästung in den Sinn wider Gottes Majestät / und verunruhiget ihn mit überaus gottlosen Gedancken / damit er ihn abhalte von gottseligen und heiligen Betrachtungen / und verzagt mache in allen Christlichen Übungen. Und gleichwie der König Moab / II. Reg. III, 27.

als er der Macht Israel nicht widerstehen/ und auf keine Weise machen konnte/ daß sie abliessen/ wider ihn zu streiten/ sie ein abscheulich und grausam Spectacul sehen ließ/ indem er seinem Abgott seinen Sohn des Königreichs auf der Muren opfferte/ welche grausame That Israel nicht sehen konnte/ und zogen deshalb ab: also wann der Fürst der Finsterniß in dem geistlichen Streit überwunden wird/ durch unsern getrostten und freudigen Lauff in der Gottseligkeit/ so nimmt er zuletzt diese teuflische List für/ daß er unsern Gedancken recht höllische Gotteslästerung fürsetzet/ damit er unser Gemüth erfülle mit Schrecken und Furcht/ ob wir etwa wolten stehen bleiben in dem Christlichen Lauff/ und umkehren von dem geistlichen Streit/ um sothane schreckliche Gedancken und grausame Gottlosigkeit zu vermeiden &c. — Der Hauptzweck des Satans hierinn ist/ daß er hiedurch in ihnen würcke Grauen des Gemüthes/ Schrecken des Gewissens/ Verwirrung der Gedancken/ also daß sie ihnen einbilden sollen/ ob wären das ihre eigene Gedancken und Einbildungen/ damit sie untüchtig werden zu aller heiligen und gottseligen Übung/ und daß sie dessen nichts leisten können/ was sie Gott zu Ehren/ und ihnen selbst zum besten thun sollten/ als Beten/ das Wort Gottes hören/ die heilige Sacramenta gebrauchen/ Lesen/ Betrachten/ und dergleichen. Dann er weiß/ daß/ wann er sie bewegen kan/ daß sie diese heilige Übungen versäumen und unterlassen/ oder daß er sie durch die Unruhe der Gedancken/ ganz untüchtig machen kan/ er sie so schwächen kan/ daß er gar schnell und leicht ihnen mag obsiegen. *Esse demum & hunc Cacodæmonis finem, ut Domino Deoque nostro contumelias dicat, annotavit Dn. Böhmerus, l. c. pag. 27. 28. Nimirum cum juratus immortalis DEI hostis sit, cui tamen audacter & palam sese opponere vereatur, ait, istum occulta blasphemiarum suggestionem, subdole & indirecte adversus summum Numen insurgere.*

§. XII. *Effecta Suggestionum Satanae, etiam si iis non consentias, esse solent, impedimenta & remora officiorum Christianæ pietatis. Hinc Thom. Goodvin. de Vanitate Cogitat. judicat in cogitationibus illis, quas Satanas injicit, nec nos probamus, poenam involvi neglectarum cogitationum, quas oberrare nimium permisimus. &c.*

Si

Si vero impellenti, suadenti, & occasiones peccandi subministranti Satanæ cedas atque obtemperes, indurationem & excoecationem efficit, juxta B. Hutterum in Comp. Theol. Loc. VII. Qu. 9. & D. Gerhardum in Harm. Evang. pag. 1768. *Suggestionem sequi solet delectatio, delectationem consensus, consensum actus exterior, actum exteriorem securitas, securitatem continuatio, continuationem obduratio, obdurationem desperatio.* Quos concatenatos pravarum Suggestionum effectus S. Scriptura eodem modo tradit, Jac. I. 13. 14. 15. Alias Augustinus eum peccati a suggestionem processum sæpius confert cum peccato primo, ut, *de Sermone Domini in monte, Opp. Tom. IV. pag. 115.* Tria sunt, quibus impletur peccatum, suggestionem, delectationem & consensione. Suggestio sive per memoriam fit, sive per corporis sensus, cum aliquid videmus & audimus, vel olfacimus, vel gustamus, vel tangimus. Quo si frui delectaverit, delectatio illicita refrenanda est — si autem consensio facta fuerit, plenum peccatum erit. — Ita ergo sunt isti gradus, quasi a serpente suggestio fiat, id est lubrico & volubili, hoc est temporali corporum motu: quia & si qua talia phantasmata intus versantur in anima, de corpore forinsecus tracta sunt: & si quis occultus præter istos quinque sensus motusque corporis animum tangit, est etiam ipse temporalis & lubricus: & ideo quanto illabitur occultius, ut cogitationem contingat, tanto convenientius serpenti comparatur. Tria ergo hæc, ut dicere cœperam, similia sunt illi gesta rei, quæ in Genesi scripta est, ut quasi a serpente fiat suggestio & quedam suasio, in appetitu autem carnali tanquam in Eva delectatio, in ratione vero tanquam in Viro consensio: quibus peractis, tanquam de paradiso, hoc est de beatissima luce justitia in mortem homo expellitur, justissime omnino. Non enim cogit, qui suadet.

§. XIII. Adjuncta Suggestionibus Satanæ summa est calliditas, Gen. III. 1. qua propensiones, temperamenta, mores, studia, omniemque constitutionem hominum quorumlibet studiosissime percontatur, & animam undique circumit & perlustrat, ut qua parte debilior est, eam oppugnet; atque ad ea potissimum vitia impellat, ad quæ proniores animadverterit, ut Arndius de vero Christianismo Lib. III. Cap. 15. Dn. Böhmerus l. c. pag. 37. alique tradunt. Alterum adjunctum est Suggestionum frequentia, & assiduitas Satanæ

non recedentis ab iis, quos indultu divino tentandos affligendosque sibi sumsit, ceu ipsius Pauli exemplo, II. Cor. XII, 8. seqq. probat Dn. Böhmerus. Hac de re Lutherus in Cat. Maj. pag. 556. *Diabolus ab omni parte positus insidiis occulte irrepens, nos adoritur, omnes suos nervos intendens, omnes suas artes experiens, nihil non fallaciarum conans &c.* & pag. 568. *diabolus gladiis, bastis, sagittis & telis omnibus momentis in te collimat, — quod autem tam secure, tam incogitanter ambulamus, nihil facit aliud, quam quod non cogitamus aut credimus, nos in carne & hoc pravo mundo vivere, aut versari in regno diaboli.* Neque in sanctissimis religionis pietatisque exercitiis, templum cordis suo foetore polluere pudet diabolum, ex sententia Radulphi Ardentis: *nemo tam liber est a curis secularibus in hoc mundo, & in oratione tam devotus, qui non quandoque in precibus demoniorum insultus & phantasmata cogitationum vanarum sentiat, quae non fugiendo, sed pugnando & suspiriis vincuntur: ut tandem serenitas affulgeat.* Ita vero assiduitati calliditatem miscet fraudulentissimus daemon, observante Clarissimo Domino M. Tribbechovio, in Dissert. de Ortu Mali pag. 43. 44. *ut per intervalla sensibili modo operetur, ut existiment, ex accidente quasi & prae ter voluntatem sibi talia evenire.* Ast tranquilliores ejusmodi statum fortiores, dicit, *sequi paroxysmum.* Malitiam, quae velut anguis in herba latuerat, ex improvise postea proflire, ut ejusmodi homines, energumenum instar, animi sui nequaquam eo tempore sint compotes, imprimis quando violentissimis irae ac libidinis affectibus corripiantur. Hof. VII, 4. — 7. *cor impiorum comparari cum fornace accenso; causam mali impulsivam cum pistore calefaciente, qui calefacto furno, seu materia mali subministrata, tam diu dormit ac fermentari massam patitur, donec oportunitatem nactus, subito prorumpat.* Tertio loco id adjunctum esse Suggestionibus Satanæ notamus, ut non cogant, aut necessitent ad facienda mala, sed tantum suadeant & incitent, quibus proinde per Dei gratiam homines, si volunt, resistere, piisque precibus ipsis obviam ire possunt. Vid. D. Kromayeri Theol. Pos. Pol. Part. II. pag. 139. 140. Quod jam olim dictum ab Origene περί Ἀρχῶν Lib. III pag. 725. *Nihil aliud putandum est accidere nobis ex ipsis, quae cordi nostro suggeruntur, bonis vel malis, nisi commotionem solam & incitamentum provocans nos*
ad

ad bona vel ad mala. Possibile autem nobis est, cum maligna virtus nos cœperit ad malum incitare, abjicere a nobis pravas suggestiones, & resistere suasionibus pessimis, & nihil prorsus culpabiliter gerere. &c. Paulus, ait: nolite locum dare diabolo: ostendens per hoc, quia certo opere, vel certa quadam desidia animi locus diabolo datur, ut si semel ingressus fuerit cor nostrum, aut obtineat nos, aut certe vel polluat animam, si non penitus obtinere potuerit, cum ignita sua jacula jactat in nos: quibus aliquando quidem in altum descendente vulnere sauciamur, aliquando vero tantummodo inflammamur. Raro certe & a paucis quibusdam hæc ejus ignita jacula restinguuntur, ita ut locum vulneris non inveniant, id est, cum quis munitissimo & validissimo scuto fidei fuerit obtectus. Hinc Augustinus, adversus illos, qui totum peccatum in diabolum referunt, Lib. de continentia, Tom. VI. pag. 994. scripsit: Alii totum quod male faciunt, in diabolum referunt, nec volunt cum illo habere vel partem, cum illum sibi occultis Suggestionibus mala suasisse suspicari possint, se autem illis suggestionibus undecunque fuerint, consensisse dubitare non possunt. Et Homilia XII. Tom. X. pag. 439. Multi sic confessionem peccati fugiunt, ut ipsum Satanam accusent, se autem nihil mali fecisse dicant. Et cum castigantur aliqui & dicitur eis, quare hoc fecistis? Respondent, quia diabolus hoc fecit. Non est enim unde plus gaudeat diabolus, nisi quando homo dicit, quod ipse faceret ut peccaret. Quando enim dicit, diabolus hoc fecit, non se accusat: & dum peccata sua dissimulat confiteri, indulgentiam non meretur accipere. Respondet ergo & dicit, diabolus hoc fecit, quasi reverens traxerit eum diabolus aut violentiam fecerit. Suadere enim & sollicitare potest, cogere omnino non potest. Et ideo cum per Dei adjutorium in potestate tua sit utrum consentias diabolo, quare non magis DEO, quam ipsi obtemperare deliberas? Si enim solus diabolus daret consilium & DEUS taceret, haberes quo excusari posses. Cum vero Christus tibi & conscientia tua contradicat, & per scripturas divinas audias in Ecclesia, quod non debeas facere malum, quare eligis mortem & deseris vitam, & magis vis sequi diabolum, ad luxuriam, quam obtemperare Christo, qui te invitat ad vitam æternam? Rogo ergo vos fratres charissimi, quare Satanas seducit ad peccandum, cum Deus posuerit homini in potestate non consentire Satana? Est enim à dextris quodammodo præcipiens

ens Deus, a sinistris seducens Satanas, homo in medio constitutus. Cor quod inclinatur ad diabolum, quare non potius erigitur ad DEUM? Non enim diabolus cogendo sed suadendo nocet, nec extorquet à nobis consensum, sed petit: Nos diabolum non adjuvamus, & vincimus. Dat quidem ille consilium, sed DEO auxiliante nostrum est vel eligere vel repudiare quod suggerit. Attendite & aliud, quando dicit homo, quod seductus est à Satana, quando dicit se seductum, confiterur ex parte, sed tamen negat se fecisse, & dicit, Ego nihil feci, diabolus fecit. Conatus est dicere illud Adam: Ipse se enim excusare voluit de muliere, mulier excusare se voluit de serpente. — Ista sunt mala verba quæ diximus, quia modo serpens vult suadere excusationes peccatorum. Postremo inter Suggestionum Satanæ adjuncta est commemorandum: quod piis & pœnitentibus a DEO non imputentur; has scilicet ob causas, (quas ex Dn. Böhmero l. c. pag. 57. seqq. petimus), primo, quia a Satana excitatæ sunt, & quidem, secundo, contra voluntatem tentatorum, ac tertio, sine voluptate ulla, adeo ut potius iis summo pere excrucientur, quarto, Deum eam ob rem indefinenter deprecantur, quinto, longe aliter intra animum suum de summo Numine sentiant, quam immundæ, cum primis autem blasphemæ, insurrectiones sonant. Eximio simili rem illustrat pag. 49. Ich gebe dieses Gleichniß/ es hätte einer eine fromme / keusche und züchtige Jungfrau zu seiner Braut sich erwöhlet/ es kämen aber liederliche und verläumderische Leute / die sprächen zum Bräutigam/ seine Braut wäre eine Hure/ eine Diebin / hätte den Staub = Besem bekommen. Nun brächten sie ihm zwar diese böse Gedancken von seiner Braut bey/ aber er gäbe ihnen doch keinen Beyfall. Lieber / solten solche Gedancken des Bräutigams seine eigene zu nennen seyn? Keinesweges/ es sind frembde beygebrachte Gedancken/ womit er sich auch nicht an der Braut versündigtet/ dann ob er gleich solch böse Ding von ihr in Gedancken hat/ und es nicht vergessen und ausschlagen kan/ so hält ers doch nicht für wahr und giebet keinen Beyfall. Discrimen tamen aliquod faciendum esse docet, p. 60. 61. Etliche Creusel = Gedancken/ damit die gottseligen Herzen gequälet werden/ entstehen zwar aus ihren sündlichen Herzen/ doch durch kräftige Würkung des Satans/ etliche aber werden unmittelbar von ihm/ ihnen

nen eingeraunet und eingeblasen. Gene zwar führen eine Sünde mit sich/ welche ihnen aber/ weil sie in täglicher Busse und in der Gemeinschaft Jesu stehen/ nicht zugerechnet / sondern stracks als wie in die Tiefe des Meers versencket/ oder als von einem grossen Feuer verzehret werden. Diese aber werden ihnen so wenig zur Sünde gerechnet/ als dem keuschen Joseph das unreine Anmuthen des Weibes Potiphar/ da sie zu ihm sagte: Schlaff bey mir / dafür er sehr erschrock / und sich dessen weigerte/ auch lieber nicht allein sein Kleid fahren lassen/ sondern auch sich selbst/ seine Ehre/ sein Leben in Gefahr setzen/ als wider seinem GOTT und sein Gewissen handeln wolte. Pridem istud Athanasius docuit, apud B. D. Hannekenium de Turbelis Phantas. pag. 29. allegatus. Mota sc. fuit ab ipso Athanasio quæstio: *Unde moveantur in corde hominis cogitationes & meditationes contumeliosæ, execrabiles atque nefariæ, quæ sæpius in Dei injuriam tendant, & quas nec anima vellet proferri, nec hominis lingua nominare?* Responsumque est: *illarum cogitationum auctorem esse diabolum; illum ista nefanda in animum hominis subministrare, loquentem contra DEUM verba, quo possit in desperationem adducere hominem. Sed ex hoc hominem non condemnari. Absit, inquit, talis namque cogitatio ex levi suspitione surrepit homini, sed ab eo discedit, dum cogitabit, se ipsum esse terram & pulverem, non admodum reservans talem cogitationem; sed diabolo dicens: blasphemiam tua sit in caput tuum diabole. Ego enim Dominum DEUM meum adorabo, nec eum unquam blasphemabo.* Itaque etiam in Statu gratiæ permanere tentatos evidens est, rationesque ampliores reddit Dn. D. Spenerus, in Concionibus de Tentationibus pag. 297. seq. Einige nennen die Eingebung böser Gedancken ganz nachdrücklich peccatum passivum, eine Sünde/ da der Mensch mehr dabey leidet als thut. Et ad interrogationem, ob ein solcher Mensch möge in der Unsechtung in Gottes Gnade seyn und bleiben? respondet: Ja. 1. Weil Gott solche aus Gnaden schicke. 2. Weil unsere Seligkeit nicht auf den Wercken noch einiger Reinigkeit bestehe. 3. Weil wir in Christo bey täglicher Buß / stete Vergebung aller Sünde haben. 4. Weil der H. Geist noch bey den Angefochtenen bleibet/ so an den

Grüchten zu erkennen. 5. Weil der Ungefochtene darinnen mehr leidet als thut/ und dorten mehrere Herrlichkeit/ hie mehrere Gnade darauf erfolgen wird. 6. Weil andere bekandtlich wahre Kinder Gottes dergleichen auch haben leiden müssen: Job / Ussaph/ Ps. LXXIII. David/ Ps. XXXII, XXXVIII, LXXXVIII, CII. Paulus/ II. Cor. XII. Lutherus. Eodem loco itidem objectiones in contrarium allatae solvuntur.

§. XIV. Hastenus de causis Suggestionum Satanicarum tractatum est, superest, ut ad criteria earundem perveniamus, & quomodo discernendae sint, investigemus. Ubi in antecessum istud est tenendum, *non semper suggestiones diaboli internas esse; cum homo ad peccatum sollicitatur, nam quandoque tentari a propria carne & internis concupiscentiis, Jac. I, 14. quandoque tantum externas demonem objicere homini peccandi occasiones, vel objecta.* Ut Magnus Dominus Praeses in Colleg. MSto. Thet. Antith. Loc. de Angelis, docet. Idem D. Augustinus, Chrysostomus, aliaque antiquae Ecclesiae lumina dilucide tradiderunt, ille de Eccles. dogmat. Cap. LXXXII. *Non omnes mala cogitationes nostrae semper diaboli instigatu excitantur, sed aliquoties ex nostri arbitrii motu emergunt.* Iste: Multi, inquit, *absque diabolo peccant, non omnia ipse efficit, multa etiam sunt a sola nostra ignavia:* citatus in Mens. Reserv. loco saepe allegato Tomi I. Bene ea de re Cardinalis Bona, de Discret. spirit. p. 232. statuit: *Hoc item observandum, saepe multa diabolo tribui, quae depravata ac perturbata natura germina sunt.* Corporum enim constitutio, & humorum, praesertim melancholici, exuperantia; pravaeque consuetudines, ac subitaneae perturbationes gravissimas efficiunt commotiones, adeo ut multi a malo spiritu obsessi & possessi perperam existimentur, qui non nisi naturali morbo exagitantur. Idem accidit in bonis motibus. Nam fervor aetatis & complexionis, ingenii acumen, & vehemens apprehensio varios affectus aliquando excitant, lachrymas & suspiria, altissimos animi sensus & cogitationes, ecstases quoque & alienationes, quae cum a causis naturalibus oriantur, ab ignavis tamen divino spiritui adscribuntur. Monet etiam B. D. Hannekenius, de Turb. Phant.

Phant. pag. 21. seqq. *esse vitium memoria & phantasia naturale, ut illa res suggerat importune, & hæc fingat sensuum similitudines, quasi videat res homo, quasi audiat actu sonos, & verba, & quæ aliis sensibus exteris vere congruant, vere persentiscat.* &c. pag. 32. allegat ignorantiam mentis, dissidentiam voluntatis, sensuum stimulum, & totam peccati originalis inquietudinem, unde abominabiles atrocesque in animis piorum, ipso adorationis officiique sancti actu, cogitationes pronascantur. Ex quibus omnibus patet, non temere aut inscite Satanæ nomen prætendendum esse suggestionibus pravis, sed non minus caute in earum criteria inquirendum esse, ac in signa obsessionis corporalis solet inquireri. Verum ut multa diabolo imputantur, quæ non adeo imputari debebant, ita vicissim non pauca esse a Satana, quæ non putantur, utique credibile est. Scilicet observat ex Thoma Cardinalis Bona: *eum qui illuminatur, cognoscere quidem suam illuminationem ex parte rei quæ sibi manifestatur; sed non semper cognoscere se ab Angelo illuminari.* (quo tamen nomine angelicæ apparitiones revelationesque, quæ quidem periculossime affectantur, ceu J. X. innuit, non debent intelligi, sed peculiare forte quædam suggestiones, DEO sic volente, inspiratæ.) *Multa enim beneficia, quæ occulta sunt, conferre nobis Angelos sanctos, illos præsertim, quorum tutela commissi sumus.* Ad eundem modum a Cacodæmone plurima, impiis cumprimis, mala ingeri, ut ipsi illi nesciant, ab isto ea ingeri, vel solum prophetarum Achabi exemplum, I. Reg. XXII, 24. testatur; testatur hodiernum quoque securus & incredulus diaboli contemptus, hominum hujus sæculi. Quæ cum ita sint, ante omnia alia media, quæ pro discernendis suggestionibus Satanæ suppeditari possunt, implorandus est DEUS omniscius, Luc. XI, 13. ut Spiritum Discretionis, רוּחַ בִּינָה nobis concedat, Jesa. XI, 2. qui per omnes penetrat spiritus intelligibiles subtilissimosque, Sap. VII, 23. & omnia scrutatur, I. Corinth. II, 10. Hoc Spiritu duce ac Doctore, facile dignosci posse spiritus immundos atque seducturos, cum exemplis Θεοπνεύτων, Petri, Act. V, 3. & Pauli, Act. XIII, 9. 10. constat, tum aliorum fidelium, qui discretionis dono præditi fuere. Sane Macarius, Lib. de Patientia & Discretionem Cap. XIII, dicit: *ipsi animæ, si gustum ac discretionem non*

obtusum habet, ab ipso statim primum adpulsu sensuque, manifesta se prodet differentia. Ut enim acetum & vinum quoad adspēctum unum idemque sunt; si vero lingua explorentur, palatum proinus de utroque pronunciat quid vere sit; ita & anima ex ipso spiritualis experientie sensu ac propria quadam facultate potest dijudicare, quæ boni spiritus charismata, quæ alieni sint phantasmata. De cætero juvat vel vivorum vel mortuorum consultorum operâ uti, id est, exercitatos in hac palæstra Christi athletas, & præcipue animarum Pastores & Verbi Divini Oeconomos, consulere, aut libros volvere, quos Patres & Theologi Practici de hoc argumento vel ex instituto conscripserunt, vel saltem hoc argumento copiose repleverunt. Alterum suadet Abbas Moses, in Cassiani Collat. II. Cap. X. ut universa, etiam quæ cogitantur, seniorum reserventur examini, quorum institutio per veram discretionis viam juvenem recto tramite docuerit incedere. Alterum præstat Augustinus Libro XII. de Genesi ad Lit. docens: quomodo distinguantur artes diaboli; & alibi passim. Macarius pariter & Cassianus quam plurima suis insperferunt libris, de hac ipsa materia. Origenes περί Αἰχῶν Libro tertio idem præstitit. Bernhardus quoque non raro illud tangit argumentum. Cardinalis Bona integrum de Discretionē Spirituum librum edidit, maxima ex parte (ut ipse fatetur) ē Patrum Ecclesiæ monumentis confectum. Huc faciunt & isti qui de probatione Spirituum, Ecclesiæ singularibus libris consuluerunt, sub quo titulo Joh. Gersonis opuscula Anno 1692. Helmestadii prodire. Plura & quidem nostratium Theologorum nomina comparent in præfatione des Unterrichts von Gottesfälschlichen Gedancken Domini Böhmeri. In ipso vero tractatu criteria Suggestionum Satanae, blasphemiarum quidem, hæc quatuor dantur, quæ tamen & ad alias suggestionum species applicari possunt: 1. tanta atrocitas blasphemiarum, ut ipsum naturæ lumen obfuscent, & contra legem cordibus inscriptam pugnent, quæ Deum colendum esse dicat. 2. Alteratio ingens ex blasphemis cogitationibus & horror, omniumque animæ facultatum perturbatio apud ipsos impios, qui alioquin naturalia, etsi mala cogitata non horreant, pag. 30. 3. quod

3. quod in piis mentibus verbi divini subsidio adeo non exstinguantur aut supprimantur, ut potius majores vires capere atque audageri videantur pag. 30. 31. 4. Velocitas & celeritas in adventando, & pertinacia in perseverando. pag. 33. Eadem criteria cognoscendi spiritum malum videas apud Joh. Dovvnam in Christen: Kampff/ in fine concionum Spenerianarum de Tentationibus, Præcipua ceteroquin criteria Suggestionum Satanæ ex ipso objecto petenda sunt. Ita Cassianus Collat. I. Abbatis Moysis, Cap. XX. seqv. institutionem enarrat, *de discernendis cogitationibus ad similitudinem probabilis trapezitæ. Cujus summa peritia ac disciplina est probare quodnam sit aurum purissimum, & ut vulgo dicitur, obryzum: quodve sit minus purgatione ignis excoctum: aereo quoque vilique denario si preciosum numisma sub colore seu indumento auri fulgentis imitetur prudentissima discretionem non falli: & non solum numismata tyrannorum vultum exprimentia sapienter agnoscere: sed etiam illa quæ sunt veri quidem regis imagine, sed non legitime figurata, peritia sagacior discernere: deinde ne quid illis à legitimo pondere diminutum sit censuræ trutinæ diligenter inquirere. Quæ omnia nos quoque debere, spiritualiter observare sub figura & exemplo nominis hujus evangelicus sermo (Matth. XXV, 27.) hoc exemplo proposito docet: Primum ut quid cordibus nostris irrepserit, vel si quid nobis dogma fuerit intromissum, utrumnam sit divino illo & cælesti Spiritus sancti igne purgatum, an ad Judaicam superstitionem pertinens: seu de secularis philosophiæ tumore descendens, ut sit ad integrum spiritualis ignis examinatione decoctum: seu in superficie tantum præferat pietatem diligentissime perscrutemur. Quod ita poterimus implere, si illud Apostolicum fecerimus: nolite omni spiritui credere: sed probate spiritus si ex DEO sint. Quo genere credendi sunt illi quoque decepti, qui post professionem monachi nitore sermonis, & quibusdam sunt philosophorum dogmatibus incitati, quæ prima fronte piis quibusdam sensibus ac religioni consonis audientes, velut auri fulgore fallentia quos semel superficie illexerant, velut numismatibus aereis falsisque deceptos, perpetuo nudos ac miseros reddiderunt: vel ad sæculi eos strepitum revocantes: vel ad hereticos errores ac præsumptiones tumidas perimbentes &c. Secundo sollicite nos explorare*

conveniet : ne auro purissimo Scripturarum prava interpretatio coapta-
 ta, metalli pretiositate nos fallat. In quo etiam Domino Salvatori cal-
 lidissimus diabolus velut homini simplici tentavit imponere, dum ea que
 generaliter sunt super omnium justorum personis exposita, malevola in-
 terpretatione corrumpens, specialiter huic qui angelorum custodia non
 egebat, conatur aptare dicens : quia angelis suis mandavit de te ut cu-
 stodi-nt te in omnibus viis tuis : in manibus portabunt te ne unquam of-
 fendas ad lapidem pedem tuum. Pretiosa scilicet eloquia scriptura-
 rum callida assumptione convertens, & ad contrarium noxiumque sensum
 detorquens, ut imaginem tyrannici vultus sub colore nobis auri fallen-
 tis importet : sive cum paracaraximis nos conatur illi dere : quoddam
 scilicet pietatis opus admonens affectandum, quod non de legitima senio-
 rum procedens moneta, sub pretextu virtutum ducit ad vitia, vel im-
 moderatis incompetentibusque jejuniis seu vigiliis nimis, vel orationibus
 importunis, vel incongrua lectione decipiens, ad noxium pertrahit finem :
 vel cum intercessionem ac visitationes pias persuadet impendere, quibus
 nos ab spiritualibus monasterii claustris, & secreto amica quietis excuti-
 at sollicitudines etiam curasque suscipere religiosarum ac destitutarum
 suggerit feminarum, ut huiusmodi laqueis monachum inextricabiliter
 vinciat ac perniciosarum sollicitudinum occupatione distendat. Vel cer-
 te cum desiderare sanctum clericatus officium sub pretextu edificationis
 multorum & amore lucri spiritualis instigat per quod nos ab humilitate
 propositi huius ac distractione divellat. (A nimio Monachatus favo-
 re, quem Nostrates in libris Symbol. Catech. Maj. præc. VI. repu-
 diavere, h. l. abstrahendum est.) Que omnia cum sint nostra salutis
 professionique contraria, tamen velamine quodam misericordie ac reli-
 gionis oblecta, facile imperitos incautosque decipiunt. Imitantur enim
 numismata veri regis, quia videntur ad præsens plenam pietatis; sed non
 sunt à legitimis monetariis, id est, probatis & catholicis Patribus figu-
 rata, nec de cardinali ac de publica collationis eorum prodeunt officina :
 sed furtim fraude demonum fabricata, non sine detrimento imperitis
 & ignorantibus ingeruntur. Que quamvis utilia seu necessaria vide-
 antur ad Præsens, tamen si soliditatibus Professionis nostre incipiant post
 hoc esse contraria, & totum quoddammodo corpus nostri labefactare pro-

propositi, tanquam necessarium quidem, sed scandalizans membrum, & quod dextra manus vel pedis agere videatur officium, projici à nobis atque abscindi salubre est. &c. De generibus istiusmodi illusionum etiam in Proverbiis Cap. XVI. eleganter exprimitur: Sant via, quæ videntur rectæ esse Viro, novissima enim earum venient in profundum inferni. Et iterum: Malignus nocet, cum se commiscuerit iusto: id est, diabolus decipit, cum fuerit colore sanctitatis obtectus, odit autem sonum tutelæ: id est, discretionis vim, quæ de seniorum verbis ac monitione procedit. Ultima (ait Cap. XXI.) vero observatio hujus probabilis trapezita quam de inquisitione ponderis esse prædiximus, taliter à nobis implebitur: si quid agendum, cogitatio nostra suggerit, omni scrupulo retractantes atque in nostri pectoris trutina collocantes, æquilibratione justissima perpendamus, an plenum sit honestate communi, an timore DEI sit grave, si integrum sensu, si humana ostentatione, aut aliqua novitatis insolentiaque præsumptione non leve, si meriti ejus pondus inanis cenodoxie non imminuerit vel arroserit gloria. Et sic ea protinus ad publica appendentes examina, id est, ad prophetarum & Apostolorum actus ac testimonia conferentes, illorumque exemplis comparantes, & quodammodo contraria ea lance pensantes, vel tanquam integra atque perfectæ illisque collibrantia suscipiamus, vel tanquam imperfecta atque damno-sa, nec illorum ponderi consonantia omni cautione vitemus. Joh. Bona de Discret. Spir. Cap. XI. pag. 161. seqq. non multum dissimilia criteria habet. Primo enim monet: non semper diabolum aperte aggredi hominem aut docendo falsum, aut instigando ad malum: aliquando enim occulte insidiari transfigurantem se in angelum lucis & ad vitium sub specie boni fraudulentè impellere. Deinde objecta Suggestionum, quæ Satanam prodant, specialius recenset, e. g. ut persuadeat Viris etiam spiritualibus minima negligere, ut ita paulatim decendant: tum variis occupationibus propriæ vocationi baud consentaneis incautos opprimat, & quasi à se ipsis exules sensim ad aliena perducatur. Itemque ut diabolus, rex superbiorum, cum Christi hostis & adversarius sit, ad ea semper instiget, quæ Christi exemplis & doctrina contraria sunt: citatque Gregorium scribentem: Christus ad sputa, ad palmas, ad colaphos, ad spineam coronam, ad crucem, ad lanceam, atque

ad mortem veniens membra sua admonet dicens: si quis mihi ministrat me sequatur, Job. XII, 26. Diabolus vero nihil aliud mentes sibi subditas docet, quam celsitudinis culmen appetere, cuncta equalia mentis tumore transcendere, societatem omnium hominum alta elatione transire, ac sese & contra potentiam conditoris erigere, sicut de iisdem per Psalmistam dicit, Ps. LXXII. Cogitaverunt & locuti sunt nequitiis, iniquitatem in excelso locuti sunt. Iterum Bona perhibet: aliquando Satanam aliquem ad virtutem hortari, sed eum mox importunis suggestionibus adversus illam excitare, multas difficultates objiciendo, ut abjecta omni spe ejus consequenda otio se tradat, suaeque saluti diffidat. Et hanc diaboli fraudem ex Richardo amplius sic describit: Demones falsa devotione interdum decipiunt, quia quasdam orationes & meditationes, dulcem affectum, & lachrymas in anima producant, ut vel mentem in errorem vel elationem, vel corpus perducant ad debilitatem. Male, quosdam de salute aliorum sollicitant, quos incitant & accendunt ad conversionem, vel adificationem aliorum longe positorum, quatenus a quiete mentis & utilitate propria eos dejiciant. Cum itaque aliquid nobis suggerit agendum, perpendere debemus, utrum aliqua sui parte indiscretio se misceat, vel dolus inimici se ingerat: si cum debito timore & cautela fiat, si humana laus vel ostentatio subrepat, si vanitas vel levitas aliqua impellat. Nec desunt respectu subjecti criteria cognoscendi Satanam latitantem in suggestionibus. Bona l. c. pag. 261. Cum, inquit, sint duo genera hominum, bonorum & malorum: bonis ea ingerit, quae molestiam & scrupulos afferunt; malis ea, quae desinant in sensuum delectationem. Ad illos aspere & turbulenter ingreditur, ad hos placide, suaviter & benigne. pag. 262. Fit, ait, ut qui Satanæ suggestionibus aures præbent, procaces sint & tumidi, socios spernant, reprehensiones agre ferant, mala sua non videant, curationem respuant & facile cum omnibus rixentur. Et rursus: Qui spiritu malo aguntur, leves sunt, inconstantes, turbidi, inquieti, vehementes, sine maturitate, sine circumspeditione. Nullum consilium admittunt, proprium iudicium veterum Patrum institutis præponunt, diligunt laudantes se, inorepantes odio habent, peccantibus indignantur, eosque corrigunt cum impatientia & contumeliis, in rem sibi propositam impetu quodam præcipites

capites ruunt, & in omnibus se ipsos querunt. De propriis defectibus interdum gloriantur quasi à DEO missis ob custodiam humilitatis, negligentes interim eorum emendationem. Post peccatum vel sibi blandiuntur, quia humanum est peccare: vel sibi irascuntur & misere contabescunt, opem Dei non implorantes. Ex fine eventoque pariter discerni possunt Suggestiones Satanæ. Joh. Lorinus Comment. in Act. Apost. eam spiritus boni & mali differentiam esse dicit, quod ille terreat ab initio, & postea consoletur, hic contra principio consoletur, in fine terreat. Quod denuo calculo suo Bona comprobat I. c. Instinctus, inquit, diaboli initio securitatem affert, in fine diffidentiam divini auxilii & desperationem. Ad finem vero tunc inprimis sollicite attendendum est, cum sanctitatis larva sese induit diabolus, ceu ex Richardo & Bona paulo ante locus adductus est; ut ex fine, ad quem tendit, pravam ejus suggestionem deprehendamus. Nam etsi secundum Apostolum novit Satanæ transfigurare se in angelum lucis, tamen licet visiones offerat splendidas, bonam operationem, ut dictum est, exhibere non poterit; ex quo certum ejus existet indicium. Non enim charitatem in DEUM aut proximum, non mansuetudinem, non humilitatem, non gaudium, non pacem, non refrenationem cogitationum, non mundi odium, non quietem spiritualem, non desiderium cælestium operationum potest dare, non pravos affectus & voluptates compefcere, quæ manifesta sunt opem gratiæ. Nam fructus spiritus sunt charitas, gaudium, pax &c. Gal. V, quorum vice fastum ille potius & arrogantiam ingenerare multo aptissimus maximeque potens fuerit. Ex operatione igitur dignoscet, quale sit, quod tuæ forte animæ illuxerit intellectuale lumen, utrum à DEO, an à Satana sit ortum. Verba sunt Macarii de Patientia & Discret. C. XIII. Tandem in omnibus fere vitiis atque peccatis nimietas & immoderatio criterion est præsentis & suggerentis Satanæ, qui hominibus occasiones & initia præbentibus peccatorum, latius ea & longius, si fieri potest, absque ullo fine propagare studet. Vid. Origenes Lib. III. περί Ἀρχῶν, & quod ex eo excerptum supra dedi §. IV.

§. XV. De Remediis Suggestionum Satanæ postremo loco

aliquid dicendum est, ne manca & mutila hujus argumenti tractatio esse videatur, quamvis non ea amplitudine & apparatu hoc loco remedia affereuda sint, quo è Theologis practicis peti possunt, in quos, ceu fontes, unde plura hauriri queunt, indice digito monstrasse impræsentiarum sufficiet. Generalia autem remedia sunt, I. ut veritati & certitudini doctrinæ de Suggestionibus Satanae fidem habeamus, neque supina securitate eas vel negemus, vel parvi pendamus. Verissime enim Bernhardus in Meditar. devotiss. pag. 1201. *Quocunque me vertam nulla securitas est.* 2. Remedium præstat tutela ac protectio divina. *Quomodo enim, ait Augustinus Enchirid. Cap. LX. unusquisque hominum idoneus est, omnes mortiferos Satanae dolos evadere, nisi regat atque tueatur DEUS? Et ipsa bujus rei difficultas ad hoc est utilis, ne sit spes sibi quisque, aut homo alter alteri, sed DEUS sit omnibus.* Id enim nobis potius expedire prorsus, piorum ambigit nemo. Memorabile exemplum æque ac documentum hujus tutelæ divinæ præbetur Zach. III. Nempe cum Satanas staret ad dextram Josuæ, summi Pontificis, ad adversandum illi, dixisse fertur Jehova ad Satanam: *increpet te Jehova, o Satan.* 3. Præsidia angelorum bonorum nobis contra Satanae insultus adjumento sunt, testante angelo Jehovæ Zach. III, 6. 7. *dabo tibi ambulationem interstantes hos,* scilicet angelos, qui eum in finem comitari debebant Josuam, summum pontificem, ut ab adversarii sui Satanae insidiis tanto potentius servaretur incolumis. Conf. Programma Magnif. Domini D. Fechtii supra, §. VI. allegatum, quo bonos angelos in excubiis militare indefessis, & cum demonibus committere in hominum salutem prælia, conferere manus, concurrere armis, decernere acie, pluribus exemplis corroboratum est. 4. Assidue suggerendum est verbum divinum, præstantissima contra suggestiones nequam medicina, monente Paulo, 1. Tim. IV, 6. *Suggerere, inquit Chrysostomus, est frequenter proponere.* Ut enim cibus quotidie ad pastum corporis egemus: sic DEI verbo & sana doctrina ad pabulum animi, ut semel sanam doctrinam proposuisse non sit satis: neque odiosa censi debeat bujus doctrina tam necessaria & salutaris repetitio, ut est 2. Pet. I, 12. & III, 1. *cum Satana impetus in oppugnanda DEI doctrina nunquam*

quam fatiscat & conquiescat. Quod & gravissime commendatum est, in Catech. Maj. pag. 428. seq. Hoc tibi prædictum sit, quanquam verbi divini omnium esses scientissimus, omnesque reliquos bujus anteciores cognitione & magisterio: quotidie tamen in Satana potestate & regno positus es, die noctuque non desinentis tibi machinari perniciem, ut in corde tuo incredulitatem excitet, reque malis cogitationibus adversus priora & omnia præcepta incendat. Quare omnibus modis necessarium est, ut verbum Dei in promptu habeas, & quod dici solet, in numero, hoc est, in corde, in ore, in auribus. Quiescente autem corde, nec verbo DEI personante, impressionem facit, ac priusquam animadvertamus, damnum dedit. Contra, ea vis & virtus verbi est, ut, ubi seria quadam animi agitatione revocatur in memoriam, aut auditur & tractatur, nunquam sine fructu evanescat, sed subinde nova quadam intelligentia, voluptate ac devotione auditorem afficiat, retineat ac excitet, pectusque & cogitationes purificet. Neque enim verba sunt putrida aut emortua, succo & vigore carentia, sed plane viva & efficacia. Adhuc, si nulla alia utilitas aut necessitas, ad crebro & diligenter audiendum DEI verbum nos provocaret, tamen hac una satis vebemens esse debebat, quæ merito omnes nos excitaret, quod verbi divini translatione demon fugatur & abigitur. 5. Iterum ex Cassiano Collat. II. Abbatibus Molis, Capit. X. Seniorum consilia inter remedia collocamus. Nullatenus enim, ait ibidem, decipi poterit quisque non suo iudicio, sed qui majorum vivit exemplo: nec valebit ignomitioni ejus callidus hostis illudere, qui universas cogitationes in corde nascentes perniciose verecundia nescit obtegere, sed eas maturo examine seniorum vel reprobat vel admittit. Illico namque ut patefacta fuerit cogitatio maligna marcescit: & antequam discretionis iudicium proferatur, serpens deterrimus velut è tenebroso ac subterraneo specu virtute confessionis protractus ad lucem & traductus quodammodo & debonestatus abscedit. Specialioria remedia ubivis obvia sunt in iis, quæ de Tentationibus Satanæ agunt, Scriptis practicis. Thom. Goodwin. de Vanitate Cogitat. delectum cogitationum fieri jubet, pag. 41. Si delectus habeatur ciborum, ut purior inde generetur sanguis, statuamus idem de cogitationibus, quas Tullius vocat pabulum animæ; & simile quid dixit Jeremias,

comedi verba tua. Cap. XV, 16. Quo pacto autem ejusmodi faciendus sit delectus, audiamus ex Bona de Discr. Spir. pag. 263. Singulos motus examinabimus, num quid lateat fraudis: tum omnes gratia instinctus in auctorem DEUM statim referemus, antequam proprii amoris labe inquinentur: sublimes demum elevationes, insolita lumina, intimas suavitates nec petemus, nec desiderabimus; his enim aditus diabolicis fraudibus aperitur. Et pag. 264. novum monitum addit: Justi, inquit, in spiritu humilitatis ambulantes, ac fidei lumine imbuti, intra terminos legis & honestatis se continent, omni custodia servantes cor suum, justaque trutina probantes spiritus, utrum ex DEO sint. Deinde, ut in omni malo, ita omnino in suggestionibus malis, principiis obviare debemus, hortante Augustino, Enarrat. in Psalm. XLVIII. Tom. VIII. pag. 448. Diabolus calcaneum tuum observat, quando labaris, ut dejiciat te. Ille observat calcaneum tuum, tu observa caput illius. Quod est caput illius? Initium male suggestionis illius. Quando incipit mala suggerere, tunc repelle antequam surgat delectatio, & sequatur consensio, & tunc vitabis caput ejus, & non apprehendet ille calcaneum tuum: Et Lib. II. de Genesi, pag. 806. Etiam nunc in unoquoque nostrum nihil aliud agitur, cum ad peccatum quisque delabitur, quam tunc actum est in illis tribus: serpente, muliere & viro. Nam primo fit suggestio sive per cogitationem, sive per sensus corporis, vel videndo vel tangendo, vel audiendo, vel gustando, vel olfaciendo: que suggestio cum facta fuerit, si cupiditas nostra non moveatur ad peccandum, excludetur serpentis astutia: si autem mota fuerit, quasi mulieri jam persuasum erit. Sed aliquando ratio viriliter etiam commotam cupiditatem refrenat atque compefcit. Quod cum fit, non labimur in peccatum, sed cum aliquanta luctatione coronamur. Si autem ratio consentiat, & quod libido commoverit faciendum esse decernat, ab omni vita beata tanquam de paradiso expellitur homo. Hieronymus Comment. in Ecclesiast. Cap. IX, 14. pag. 91. idem commendat remedium: Civitas, dicens, parva homo est (ex Hebræorum sententia) qui etiam apud Philosophos mundus minor vocatur. Et viri pauci in ea, membra, de quibus ipse homo contextitur. Cum autem venerit adversus eam rex magnus diabolus (diabolus serpens est lubricus: cujus si capiti,
id

id est primæ suggestioni non resistitur, totus interna cordis, dum non sentitur, illabatur: tentationum diabolicarum initia flagitia sunt, non est immissor, sed incensor vitiorum. Unde David: Tu fregisti caput Draconis) & quaesierit locum, per quem possit irrumperere, invenitur in ea humilis & sapiens & quietus interioris hominis sensus, & eruet urbem, quæ obsessa ab hostibus cingebatur. D. Gerhardus Harm. Evang. p. 1768. huc trahit illud Davidis: parvulos Babylonis petra allidere, id esse, docens, primæ peccati suggestioni resistere. Joh. Bona id ipsum etiam multoties præcipit, vid. de Discretion. Spir. pag. 261. Oportet dolos diaboli initio suggestionis deprehendere, & primis ejus conatibus fortè animo resistere, ne socordia nostra audacior factus vincat & expugnet nos. & pag. 263. Quia diabolus mentem hominis sensim inficit, a minimis incipiens, & ad majora progrediens; solerter cumndum est, ne vel minima rimula illi pateat, per quam ad animam accedere possit. Georg. Wirth. in Vita Christi, p. 387. Etsi, ait, potestatis nostræ non sit facere, ne tales spiritus, hoc est, cogitationes in mentes nostras ascendant, possumus tamen, quod ascenderit, ejicere. & pag. 126. ad Marci Cap. I. commentatur: Satan non audiendus. Christus primo Satanæ imponit silentium, secundo, ut exeat præcipit propria virtute, docens quomodo nos erga Satanæ insultus gerere debeamus, & ne utamur demonum testimonis & sententiis. Quod si fugari non possint suggestiones Satanæ, novum remedium est, nos fugere posse, & ignita jacula Satanæ surda aure præterire, suadente G. Wirth. l. c. pag. 488. Quod Bernhardus de inter. domo Cap. XLVIII. comprobat, latranti cani diabolum comparans, ait enim: spiritualis homo, qui omnia judicat, ejus astutias non ignorat: reprimit quod potest, quod non potest, tolerat: quia etsi latratum canis sustinet, morsam non timet. Mordet cum ad consensum pertrahit: latrat cum suggerit: & tunc non vulnerat, sed coronat: quoniam, etsi resistentem fatigat, non obligat nisi consentientem. Quo simili plerique omnes, qui consulere tentatis, usi sunt. Ipse inter alios Lutherus Tom. IX. Alt. pag. 348. Gerson der fromme Doctor vergleicht des Teuffels Gedancken einem bellenden Hunde. Wie nun das beste ist/ wann ein Hund bellet/ daß man sich des nichts annehme/ sondern fürüber gehe/ also ist das die einige Kunst und Weise

se in Anfechtung/ daß man des Teuffels Gedancken und Eingeben
 verachte und ausschlage/ und daß man sich mit demselben nicht in wei-
 ter Disputation und Gezänck gebe / so fallen solche böse Gedancken
 von ihnen selbst dahin / denn je mehr man sich mit ihnen reißt und
 zänckt / je mehr sie auf einen Menschen dringen und treiben : man
 kan die schweren giftigen Teuffels- Gedancken mit keiner menschli-
 chen Vernunft oder Krafft überwinden und ausschlagen. Der
 Teuffel kan auch nichts so übel leiden / als daß man ihn verachtet /
 darum thun die Leute am allerbesten / die in solchen Anfechtungen
 können fest und starck seyn / und den bösen Feind den Teuffel verachs-
 ten. Amphilochem etiam de poenitentia pag. 93. contemptum im-
 purarum, quæ suggeruntur nobis, cogitationum maxime commenda-
 re, ex D. Hannekenii de Turbel. Phantas. dissertatione videre est pag.
 33. Huc quadrat similitudo, quam B. D. Hannekenius ipse pag. 38.
 adposuit, pravas quasvis cogitationes ita contemnendas esse affir-
 mans, *uti cadaver contractis naribus & occluso ore præterimus, ne noce-
 at exhalatione, & præteritum porro non curamus.* Præterea orando &
 laborando suggestionibus Satanæ obicem poni, vel illa Nili sententia
 commonstrat, in Parænes. num. 77. *Εἰς ἔργα τοῦ θεοῦ τὴν ψυχὴν καὶ
 προσευχὰς μερίζεσθαι. ὅτι γὰρ ὁ πολλὰς ἐνρίσκει πρὸς ἡμᾶς εἰσό-
 δος ὁ διάβολος.* Baptismi piam & crebram recordationem pariter
 usui esse adversus diabolum, Nazianzenus tradit, Opp. pag. 642.
*Si te luminis persecutor & tentator post baptismum adortus fuerit, ut
 certe adoriatur, habes quo cum superes : ne certamen reformides. A-
 quam adversus eum oppone, spiritum oppone, in quo ignita omnia pravi
 illius tela exstinguentur. Spiritus quidem est, verum montes dissolvens.
 Aqua quidem est, sed quæ ignis exstinguendi vim habeat.* Charitatem
 & concordiam in quavis societate tenendam, eoque pacto arcendum
 a limine cordium nostrorum Satanam, Bernhardus Auctor est, de
 Modo bene vivendi ad Soror. pag. 1716. *Nil est, quod diabolus tan-
 tum timeat, quantum concordiam & charitatem. Nam si totum, quod
 habemus, damus propter DEUM, hæc diabolus non timet, quia ipse nun-
 quam comedit. Si vigilamus, hoc diabolus non timet, quia ipse nun-
 quam dormit : Sed si charitatem & concordiam tenemus, hoc diabolus*
vehe-

vehementer timet. Quare? quia hoc tenemus in terra, quod ipse in cælo tenere noluit. Hoc est etiam quod S. ecclesia terribilis esse, ut castrorum acies ordinata dicitur. Quia sicut hostes timent, quando acies castrorum bene ordinatas ad bellum vident, ita certe diabolus expavescit, quando spirituales viros virtutum armis accinctos in unitate concordie vivere conspiciat. D. Joh. Val. Andreæ in Hercule Christiano, Lucta XX. quam cum Caco infernali haberi (stylo suo ad doctrinam & delectationem nitidissime elegantissimeque composito) scripsit, quæ sequuntur habet remedia: ridet, inquit, quidem astutia abyssus & Goliathi in Davidem probra repetit, at mallet cum quo non Fidei, Charitatis, Patientiæ, Pœnitentiæ & Precum quinque levibus silicibus sed disputationibus, syllogismis aut seculari brachio certaret &c. Verbulum DEI exhorrescit — ad crucis frustilla contremiscit — ad Christianam nuditatem contabescit — sanguinis gutta colliquescit — granum sinapi obstupefcit. Apud Cassianum Collat. VII. Cap. V. Abbas Serenus animam nostram Centurioni Evangelico Matth. VIII. comparat, & docet: sic igitur nos quoque, viriliter adversus perturbationes & vitia dimicantes poterimus ea ditioni nostræ discretionique subicere, ac militantes in carne nostra exstinguere passionem: vel instabilem cogitationum nostrarum cohortem rationis imperio subjugare, ac dominica crucis salutari vexillo dirissimas adversariarum potestatum turbas à terminis nostri pectoris propulsare, si pro tantorum meritis triumphorum ad spiritualis hujus centurionis ordinem provehimur, quem in Exodo quoque per Moysen mystice legimus designatum: Cap. XVIII. Constitue tibi tribunos, & centuriones, & quinquagenarios & decanos. Et ita nos quoque dignitatis hujus apice sublimati habemus hanc imperandi potestatem atque virtutem, qua non quibus nolumus cogitationibus abducamur, sed his, quibus spiritualiter delectamur, immorari vel inherere possimus, malis quidem suggestionibus imperantes: abite & ibunt: bonis vero dicemus: venite & venient. Servo quoque nostro, id est, corpori ea, quæ castitatis vel continentie sunt, similiter injungemus, & sine ulla contradictione deserviet, non jam suscitans nobis adversus spiritum concupiscentie stimulos, sed omnem exhibens spiritui famulatum. Post armorum genera proprietatesque patefacit ex Eph. VI. quibus nos quoque, si volumus bella Domini praeliari, & inter Centuriones Evangelicos militare,

*are, accincti jugiter debemus incedere. Sumite, inquit, scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. Ergo fides est, quæ excipiens ardentissima libidinum tela, metu futuri judicii & cœlestis regni credulitate mortificat. Et lorica inquit charitatis. Ipsa nempe est quæ vitalia pectoris nostri circumdans atque communiens, lethali- bus perturbationum objecta vulneribus contrarios retundit ictus, nec ad interiorum hominem nostrum jacula diaboli penetrare permittit. Omnia enim suffert: omnia patitur: omnia sustinet. Et galeam spem salutis. Galea capitis est munimen. Quia ergo caput nostrum est Christus, debemus istud semper spe futurorum bonorum velut inexpugnabili galea in cunctis tentationibus ac persecutionibus communire, & principaliter fidem ejus illasam atque integram custodire. Aliis enim membris truncatum quempiam licet debilem, possibile tamen est utcunque superesse. Sine capite vero nemini vel brevis vite spatium prorogatur. Et gladium spiritus, quod est verbum DEI. Penetrabilius namque est omni gladio anticipi, & pertingens usque ad divisionem animi ac spiritus compagum quoque & medullarum: & discretor cogitationum & intentionum cordis: dividens scilicet & abscindens quicquid in nobis carnale terrenumve repererit. Ea, quæ hætenus recensuimus, remedia fere singula etiam a Dn. D. Spenero in den Predigten von Versuchungen/ pag. 235. seq. commendantur, & iisdem adhuc adduntur alia, nimirum, mutua piorum pro tentatis intercessio: S. Coenæ frequentior usus: Patientia & humiliatio in ipsis paroxysmis Suggestionum Satanæ, & patientiæ conjuncta spes liberationis: itemque incessans adversus Satanam pugna; nec non peccati, & occasionum peccandi quarumlibet provida devitatio: Denique, si liberatio obtenta fuerit, assidua gratiarum actio, ne quid accidat pejus nobis aut gravius. Convenit cum Spenero Joh. Downam im Christen-Rampff/ ex quo excerptum datum est in fine Concionum Spenerianarum; sed & iste cumulat remedia, additque superioribus, ut ad Deum subinde provocent, qui Satanæ suggestiones pravæ patiuntur, contestenturque se abominari nefarias cogitationes: ut ipsi animo neque volvant nec repetant ingestas blasphemias: ut otia vitent & solitudinem, atque tempus omne exercitiis pietatis, oratione, lectione, meditatione, item-
que*

que legitimæ vocationis operis terant; & cum his crebro converſentur, quos ea ſapientia imbutos conſpexerint, ut ab iisdem bona conſilia atque ſolamina capere poſſint. Tandem ut ſe nulla Satanæ ſuggeſtione impedire ſinant, quo minus veræ pietatis ſtadium qua cæperunt alacritate decurrant. Atque hæc ſpecialium remediorum poſſiſſima mihi eſſe videbantur, quæ huic diſſertationi ſubjungerem. Plura, vel ipſa quidem remedia, plurium tamen auctorum ſuffragiis fuſiusque diducta, vide ſis apud Dn. Böhmerum, l. c. pag. 202. Quo loco ex Luthero, Wellero, Spenero, Schererzio, Dunte, Aviano & quodam Anonymo excerpta per quam egregia utiliſſimaque depromſit. In fine tractatus de turbelis Phantaſiæ Dn. D. Hanekenii etiam officium pii circa turbelas regulis nonnullis practicis deſcriptum reperitur, ad hunc ſcopum omnino facientibus; quibus quæ forte poſſint addi, experientiæ relinquit. Quod omnino circa ſpecialiſſimas Satanæ ſuggeſtiones fieri debet, cum nullum fere Chriſtianæ fidei articulum, præcipue vero illam ἀκρόπολιν Religionis noſtræ Juſtificationem, intemeratum intactumque Satanas relinquat. Qua de re, ne prorsus ἀσύνβολος ſim, præſtantiſſimum ſpecimen ex Megalandri noſtri Lutheri, in Epist. ad Galat. Commentario apponam, & cum eo finem differendi faciam. Is vero, *quomodo reſpondendum ſit diabolo diſputanti nobiſcum*, l. c. pag. 38. his verbis exponit: *Muniamus cor noſtrum his & ſimilibus* (de Chriſto, quod dederit ſemet ipſum pro peccatis noſtris, Gal. I, 4.) *ſcripturæ ſententiis, ut diabolo accuſanti, tu es peccator, erga damnatus, reſpondere poſſimus: Quia tu me peccatorem dicis, ideo volo eſſe juſtus & ſalvus. Imo damnaberis, Non, confugio enim ad Chriſtum, qui ſemetipſum tradidit pro peccatis meis: nihil igitur efficies tu Satan, quod proponendo peccati magnitudinem, conaris me perterrefacere, & ſic adducere in triſtitiā, diffidentiam, deſperationem, odium, contemptum & blaſphemiam DEI. Imo per hoc, quod me peccatorem dicis, miniſtras mihi arma contra te, ut tuo proprio gladio te jugulare & conculcare poſſim, quia Chriſtus propter peccatores mortuus eſt. Deinde tu ipſe mihi prædicās gloriā DEI: nam commonefacis me paternæ dilectionis Dei erga me miſerum & perditum peccatorem, qui ſic dilexit mundum, ut filium ſuum daret, &c. Item quoties obijcis,*

obicis, me esse peccatorem, toties revocas mihi in memoriam beneficium Christi Redemptoris mei, in cuius humeris, non meis, jacent omnia peccata mea: nam Dominus posuit super eum iniquitatem omnium nostrum. Item, Propter scelus populi sui percussit Eum, Esa. LIII. Quare cum obicis me peccatorem esse, non terres, sed supra modum consolaris me.

DEO autem (ex voto D. Pauli Eph. III, 20. 21.) QVI POTENS EST OMNIA FACERE, SUPERABUNDANTER, QVAM PETIMUS AUT INTELLIGIMUS SECUNDUM VIRTUTEM, QUÆ OPERATUR IN NOBIS, SIT GLORIA IN ECCLESIA, IN CHRISTO JESU, IN OMNES GENERATIONES SÆCULI SÆCULORUM, AMEN.

